

**Prosjekt lese- og skriveopplæring :
et samarbeid mellom PP- tjenesten,
kommunene Hobøl, Skiptvet og
Spydeberg og Høgskolen i Østfold**

**Evaluering av prosjektet :
første delrapport desember 2003**

**Kjell-Arne Solli
Alfred Lie**

**Høgskolen i Østfold
Rapport 2004:4**

Online-versjon (pdf)

Utgivelsessted: Halden

Det må ikke kopieres fra rapporten i strid med åndsverkloven og fotografiloven eller i strid med avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Høgskolen i Østfold har en godkjenningsordning for publikasjoner som skal gis ut i Høgskolens Rapport- og Arbeidsrapportserier.

Rapporten kan bestilles ved henvendelse til Høgskolen i Østfold.
(E-post: post-fa@hiof.no)

Høgskolen i Østfold. Rapport 2004:4
© Forfatterne/Høgskolen i Østfold
ISBN: 82-7825-145-2
ISSN: 1503-2612

FORORD

Denne rapporten er første delrapport i evalueringen av ”Prosjekt Lese- og skriveopplæring”.

Prosjektet er et samarbeid mellom PP – tjenesten, kommunene Hobøl, Skiptvet og Spydeberg og Høgskolen i Østfold.

Prosjektet startet i juni 2002 og skal vare tre år, til og med våren 2005.

Vi har tatt på oss oppdraget om å følge prosjektet og utarbeide en sluttevaluering.

Denne rapporten bygger på en spørreskjemaundersøkelse til lærere i prosjektet våren 2003, og gir en bakgrunn for og foreløpige data om prosjektet. Midtveis vil vi intervju og på andre måter følge opp involverte parter, noe som og vil bli gjort etter prosjektets avslutning.

Vi vil takke PP – tjenesten for et godt samarbeid med hensyn til utarbeidelse av spørreskjema og innhenting av data til denne rapporten.

Halden, desember 2003

Kjell-Arne Solli

Alfred Lie

INNHold

FORORD.....	1
1. PROSJEKT LESE- OG SKRIVEOPPLÆRING –	5
evaluering av prosjektet	5
1.1 Bakgrunn for evalueringsoppdraget	5
1.2 Mål og innhold i prosjektet	7
2. LESE- OG SKRIVEOPPLÆRING I KONTEKST	9
3. EVALUERING – METODE OG DATAGRUNNLAG	13
3.1 Mål og innhold for evalueringen.....	13
3.2 Spørreskjemaundersøkelse høsten 2003.....	14
4. RESULTATER FRA SPØRRESKJEMAUNDERSØKELSEN.....	17
4.1 Gjennomføring og svarprosent.....	17
4.2 Deltakerne i prosjektet	17
4.3 Situasjonen for begynneropplæring i lesing før prosjektstart	21
4.4 Oppstart av prosjektet – startperioden.....	24
4.5 Gjennomføring av prosjektet skoleåret 2002 – 03	28
4.6 Vurdering av kurs, nettverk og veiledning.....	31
4.7 Prosjektets betydning for elevenes lese- og skriveopplæring	36
4.8 Foreldrenes og skoleledelsens holdning til prosjektet.....	41
4.9 Positive og negative erfaringer fra prosjektet så langt.	44
5. RESULTATER FRA KARTLEGGING AV LESEFERDIGHET VÅREN 2002 OG VÅREN 2003 VED PROSJEKTSKOLENE	49
6. OPPSUMMERING	53
REFERANSER	55
TABELLER	57
FIGURER.....	59
VEDLEGG 1	61

1. PROSJEKT LESE- OG SKRIVEOPPLÆRING – evaluering av prosjektet

1.1 Bakgrunn for evalueringsoppdraget

Kommunene Hobøl, Skiptvet og Spydeberg i Indre Østfold og deres felles PP-tjeneste tok tidlig på nyåret 2002 et initiativ for å få i gang et felles prosjekt for lese- og skriveopplæringa i kommunene. Prosjektsøknad om utviklingsmidler ble sendt Statens Utdanningskontor i februar samme året. Som faglig samarbeidspartner i utviklingsarbeidet falt valget på Høgskolen i Østfold ved Senter for kompetanseutvikling (SKUT), Avdeling for lærerutdanning. Prosjektet skulle gå over tre skoleår: fra juni 2002 til og med våren 2005.

Bakgrunnen for at dette initiativet ble tatt, var at flere undersøkelser hadde vist at det stod dårlig til med leseferdigheten hos 9-åringer i vårt land – noe som har ført til mange medieoppslag og spekulasjoner om årsaksforhold. Fra det offentlige har det kommet flere initiativ for å bedre på forholdet:

- Statens Utdanningsdirektør i Østfold sendte den 14.12.01 et skriv til kommunene i Østfold om dette
- Lese- og skrivevansker var et av satsingsområdene i SAMTAK; kompetanseutviklingsprogram for PPT og skolelederne i hele landet, og det var klare forventninger om at noe måtte gjøres som kunne rette på forholdene
- PP-tjenesten for Nord-Østerdal tok våren 1998 initiativ til et 5-årig prosjekt for de seks samarbeidende kommuner i sitt distrikt med tittel ”Forebygging av lese- og skrivevansker på småskoletrinnet”
- Den nye læreplanen stilte store krav til utvikling av leseferdigheter hos elevene

I og med at kommunene Hobøl, Skiptvet og Spydeberg i Indre Østfold har felles PP-kontor, var det naturlig at et initiativ til et utviklingsprosjekt på lese- og skriveferdighetsområdet hadde sitt utspring der. Det ble laget en prosjektbeskrivelse som fikk navnet ”*Prosjekt LESE- OG SKRIVEOPPLÆRING*” med undertittel: ”*Et samarbeidsprosjekt mellom PP-tjenesten, kommunene Hobøl, Skiptvet og Spydeberg og Høgskolen i Østfold.*”

Drivkraften bak prosjektplanlegginga var et ønske om ”å oppdatere og vedlikeholde skoleledernes, lærernes og de ansatte i PP-tjenestens kompetanse på lese- og skriveopplæringsområdet” (side 3 i prosjektbeskrivelsen). De ville sette lese- og skriveopplæringa på skolene i de tre kommunene i ”*system i samarbeid med PPT*” (s. 3). Det var også et uttalt ønske at lærerne skulle ”*begeistres av prosjektet og virkelig gløde for en spennende skolering*” (s. 3)

som i tillegg til kurs ville innebære veiledning i klasserommet og på gruppe sammen med andre lærere på trinnet. Det var først og fremst lærerne på 1. til 4. klassetrinn en hadde som målgruppe, men en hadde også håp om en styrking av kompetansen hos lærerne i 5. – 7. klasse.

Den praktiske delen av prosjektet kom i gang i begynnelsen av juni 2002 med igangsetting av en kursrekke for ulike målgrupper: lærere i 1. klasse, lærere i 2. klasse, tilsatte i PP-tjenesten og lærere og rektorer på barnetrinnet. I tillegg til kurs hadde en også nettverksmøter med ulike målgrupper. Kursa ble holdt i månedene juni til september, mens nettverksmøtene foregikk i månedene september til desember.

Prosjektet blir ledet av en prosjektleder engasjert gjennom SKUT. I tillegg har en ei prosjektgruppe som består av skolefaglig ansvarlig i hver av kommunene og leder av PP-tjenesten. Prosjektgruppa er sammen med prosjektleder ansvarlig for planlegging, framdrift og organisering av prosjektet.

Det er også opprettet ei styringsgruppe for prosjektet med følgende oppgaver:

- Vedta mandat for prosjektet, dvs. mål og rammer
- Vedta budsjett
- Vedta hovedplan for gjennomføring av prosjektet
- Godkjenne sluttresultatet i forhold til mandatet
- Oppfølging med utgangspunkt i mandat, budsjett og plan

Styringsgruppa består av medlemmene i prosjektgruppa og rektorene ved de deltagende skolene.

I prosjektbeskrivelsen finner vi også et kapittel om evaluering av prosjektet. Her heter det at prosjektet skal evalueres underveis. Det skal også utarbeides en rapport etter endt prosjektperiode våren 2005.

I desember 2002 ble forfatterne av denne rapporten forespurt om de kunne tenke seg å gjennomføre både en underveisevaluering og skrive en sluttrapport. På et møte den 11.12.02 mellom prosjektgruppa og forfatterne av denne rapporten hadde vi ei drøfting av hvilke komponenter evalueringsopplegget burde bestå av og hvordan opplegget skulle gjennomføres. Det ble avtalt at underskrevne skulle utarbeide en projektskisse for evalueringsopplegget innen midten av januar 2003.

1.2 Mål og innhold i prosjektet

Formålet med prosjektet var å ”kvalitetssikre begynneropplæringen i lesing og skriving” slik at lese- og skrivevansker kunne forebygges og flere elever oppnå gode resultat. Forebygging av og rutiner for oppfølging av leseutviklinga gjennom tilpassa opplæring skulle stå i fokus, og prosjektet skulle gjennomføres i nært samarbeid med lærerne, men skoleledelsen og foreldrene var også viktige samarbeidsparter.

Den etterfølgende beskrivelse av hovedmål og delmål for prosjektet og de formulerte målene for lærerne, skolen som system, PP – tjenesten og foreldregruppa samsvarer godt med det som ble formulert for prosjektet i Nord-Østerdal.

Hovedmålet med prosjektet ble formulert slik:

Forebygge lese- og skrivevansker på småskoletrinnet, og gjennom det redusere antall elever med disse vanskene.

Dette hovedmålet ville en nå ved

- *å kvalitetssikre begynneropplæringen ved systematisk og solid faglig forankret tilpasset opplæring*
- *å øke innsatsen i å forebygge, avdekke og avhjelpe lese- og skrivevansker og*
- *å etablere rutiner for å følge opp leseutviklingen (Prosjektbeskrivelsen s. 4)*

I Prosjektbeskrivelsen er det satt opp følgende sju delmål (s. 4):

- *Skolens metodevalg og organisering av begynneropplæringen i lesing og skriving bygger på begrunnet viten. En klar praksisteori ligger til grunn. Metodevalg er ikke tilfeldig og læreravhengig.*
- *Lærerne har gode kunnskaper om leseprosess og leseutvikling slik at undervisningen kan tilrettelegges i forhold til den enkelte elevs behov.*
- *Skolen har forpliktende rutiner og undervisningsopplegg for videreutvikling og stimulering av lese- og skriveferdighetene i 3. og 4. klassetrinn.*
- *Praksis i klasserommet endres gradvis i takt med den økte faglige og metodiske kompetansen.*
- *Skolen har rutiner og kompetanse som sikrer at alle barn får det best mulige grunnlaget for å lære å lese og skrive (forebygge).*

- *Det innarbeides faste rutiner som kan avdekke lese- og skriveproblemer på et tidlig tidspunkt (avdekke).*
- *Skolens system, som gjennom ressursfordeling og organisering, sikrer hensiktsmessige styringstiltak for elever som trenger særskilt tilrettelagt lese- og skriveundervisning (avhjelp).*

Det ble også formulert mål for lærerne som inngikk i prosjektet, for skolen som system, for PP-tjenesten og mål i forhold til foreldregruppa.

Mål for lærere:

Skape engasjement og glød for lese- og skriveopplæringa.

Øke den faglige og metodiske kompetansen.

Bevisstgjøre og endre undervisningspraksis i takt med økt faglig og metodisk kompetanse.

Mål for skolen som system:

Ta vare på den kompetansehevingen og praksisendringen som skjer i skolen gjennom prosjektet. Når prosjektperioden er over, har innholdet i prosjektet blitt en del av skolens virksomhet.

Skolen skal bli i stand til å forebygge og bearbeide en del lese- og skrivevansker selv slik at behovet for oppmeldinger til PP-tjenesten blir redusert.

Mål for PP-tjenesten:

Øke den faglige kompetansen innenfor bearbeiding og forebygging av lese- og skrivevansker.

Vri arbeidsprofilen mot mer systemarbeid.

Integrere prosjektarbeidet i den ordinære driften av tjenesten.

Mål i forhold til foreldregruppa:

Øke kunnskapen deres om hvordan barn lærer å lese og skrive.

Gi informasjon om hva hjemmet kan gjøre for å være med på å forebygge lese- og skrivevansker.

2. LESE- OG SKRIVEOPPLÆRING I KONTEKST

Som nevnt under bakgrunnen for evalueringsoppdraget, så har lese- og skriveopplæring de senere år kommet i fokus. Både via internasjonale undersøkelser og resultater fra de nasjonale kartleggingsprøvene er det ytre bekymring over norske elevers lese- og skriveferdigheter. Sammenligningen med andre land gjennom IEA¹ undersøkelsen "Reading Litteracy Study" (1990/91), som omfattet 9 – åringer og 14 – åringer i 32 land, og "PISA-undersøkelsen" (2002)² som omfattet 10. klassinger i 32 land, ga støtet til en diskusjon om leseferdigheten hos norske elever var god nok.

Norske 10. klassingers lesekompetanse sett gjennom "Pisa-øyne" var at

- Den var middels god i OECD-sammenheng
- Forskjellen mellom sterke og svake lesere er større i Norge enn i de fleste andre land
- Forskjellen mellom jenters og gutters lesekompetanse, i jentenes favør, er større i Norge enn i de fleste andre land
- 17 % leser så dårlig at de vil få problemer med videre utdanning og yrkesaktivitet

Dette har gjort at det er blitt rettet spesiell oppmerksomhet mot leseopplæring; lesemetoder, arbeidsformer og kartlegging. Debatten om lese- og skriveopplæring kommer også samtidig med Reform 97, der skolestart ved seks år i stedet for sju år, var et vesenlig element i reformen.

L97 understreker at opplæringen på småskoletrinnet skal være preget av tradisjonene både fra barnehagen og skolen (s.73):

Opplæringa på småskulesteget skal vere prega av tradisjonane både frå barnehagen og skulen, og gi ein god overgang frå barnehage til skule. Opplæringa må gi plass for undring og at elevane får vere nysgjerrige og utforske gjennom leik. Det første året skal ha eit klart førskulepreg, og ein må leggje vekt på læring gjennom leik og aldersblanda aktivitetar på heile småskulesteget.

At en i "Prosjekt lese- og skriveopplæring" vektlegger det forebyggende arbeidet med elevene i 1. klasse, samsvarer godt med den forskning som er gjennomført på dette feltet i siste del av det forrige hundreåret både internasjonalt, i nordisk sammenheng og her til lands.

¹ The International Association for the Evaluation of Educational Achievement

² Programme for International Student Assessment

Ved Høgskolen i Østfold har det for eksempel i tillegg til forskning på området blitt utarbeidet et ”*Metodisk opplegg for å stimulere utviklinga av fonologisk bevissthet/ferdighet i ordanalyse i barnehage og skole med sikte på å forebygge lese- og skrivevansker*” (Lie 1987; Lie 1988; Lie 1991; Fosby Elsness 2000). Det metodiske opplegget har vært mye brukt både i barnehager og i grunnskolen i Østfold. På de 2.-avdelingslinjene vi har hatt, har flere av prosjektrapportene som er utarbeidet, handlet om stimulering av språklig/fonologisk bevissthet.

Både i forbindelse med leselæring, forebygging av utvikling av lese- og skrivevansker og forskning på lese-/skrivevanskeproblematikken har vi vektlagt den *oppgaveanalytiske tilnærminga*. I denne tilnærminga står avkodingsferdigheter sentralt. Spørsmålet en stiller seg er følgende: Hvilke delferdigheter må barnet beherske for å make leseprosessen? Ut fra både en logisk analyse og gjennom eksperimentell utprøving har en definert fem nødvendige delferdigheter for å make avkodingsprosessen på et alfabetisk nivå:

- Ferdighet i ordanalyse på fonemnivå
- Ferdighet i å skille mellom og kjenne igjen skriftegnene/bokstavene som visuelle enheter
- Ferdighet i å assosiere hvert skriftegn med den tilsvarende språklyden/fonemet
- Ferdighet i syntesedanning
- Kunne leseretningen

Den grunnleggende ferdigheten i denne sammenhengen er ferdighet i *ordanalyse*. Det er også viktig å understreke at disse delferdighetene må maktes på et automatisert nivå og at avkodingsferdighet da handler om en *integrering* av disse delferdighetene.

I tillegg til å understreke betydningen av ferdighet i ordavkodning i leselæringssammenheng vektlegger vi, i samsvar med Gough og Tunmer (1986) sin definisjon på lesing som et produkt av avkodning og forståelse ($L = A \times F$), forståelsesaspektet i øvingsopplegget. Dette er i samsvar med det syn som Pressley (2002) gjør seg til talsmann for i den nylig utkomne boka ”*Reading instruction that works. The case for balanced teaching.*” Hovedsynspunktet hans er at vi må ta det beste i metodikken både fra ”Whole-language”-bevegelsen og fra ”phonics”-tilhengerne og få til en *balansert* begynneropplæring i lesing. Hovedvekta i starten må imidlertid legges på å utvikle gode avkodingsferdigheter – ”Whole-language”-tilnærminga holder ikke mål i den sammenhengen.

Hagtvet (2003) fokuserer skriftspråkstimulering i første klasse som ledd i Evaluering av reform 97. Hun konstaterer at ingen av de tema som nevnes i L97

og Veiledningen til L97, hadde en mer dominerende plass i de klasserommene som ble besøkt enn ”språklig bevisstgjøring” og da først og fremst fonologisk bevisstgjøring. Samtlige klasserom utviste høy kreativitet når det gjaldt stimulering av språklig bevissthet. Klasserommene viste også hyppig bruk av lek, især i form av barnedrevet frilek og til en viss grad i form av voksenstyrte sansemotoriske lekeaktiviteter. Leken synes imidlertid i liten grad å være en arena der barn ble kjent med bokstaver og tekst.

Analyser av skriftspråkstimulerende aktiviteter i første klasse viste til store variasjoner mellom klassene. En forskjell som kom fram var at klasser med et høyt skriftspråklig innslag hadde en relativt høy grad av struktur, mens klasser med få skriftspråklige innslag, hadde en lav grad av struktur.

Generelt viste denne evalueringen en høy grad av trivsel hos elevene, og førsteklassene var preget av en blanding av barnehagens og skolens tradisjon.

Som en oppfølging av den nevnte IEA undersøkelsen ”Reading Litteracy Study” fra 1991, tok Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet i 1993 initiativ til å utvikle nasjonale kartleggingsprøver i lesing. Oppdraget ble gitt til Senter for Leseforskning, som hadde klar en standardisert prøve våren 1995. Målsettingen var ikke å utarbeide en lesetest, men å lage en kartleggingsprøve for å finne elever som trengte ekstra oppfølging. Dersom en elev befinner seg blant de 20 % svakeste leserne, måtte en undersøke hva dette skyldes. Årsakene til dårlig lesning kan være mange, men avhengig av årsak vil en kunne tilrettelegge særlig hjelp og støtte for elevene. Kartleggingsprøven var særskilt utarbeidet for å gi pedagogisk informasjon til den enkelte lærer. I tillegg til kartleggingsmateriellet ble det også skrevet ”idehefter” som gir en innføring i teori omkring leseutvikling, veiledning i en utvidet analyse av prøveresultater, ideer om hva som kan gjøres i forskjellige tilfeller og hva slags materiell som finnes /kan brukes. Selv om prøvene ikke er egnet som måleredskap for å figngradere elevens ferdighetsnivå i lesing, kan de på en fornuftig måte også benyttes som måleredskap med en pedagogisk vinkling bl.a ved å se ulike gruppers prestasjoner i forhold til en landsnorm (Engen, Solheim, Tønnessen 2001).

Senter for leseforskning gjennomførte en landsdekkende undersøkelse av leseferdighet i 2. klasse våren 1997. Halvparten av skolene i landet deltok. Det generelle inntrykket er at de fleste elevene i 2. klasse hadde tilfredsstillende leseferdighet, men det er store forskjeller mellom de ulike fylkene og kommunene. Sammenlignet med resultatene fra standardiseringa i 1994, er det framgang på enkelte delprøver. Dette viser at det gir uttelling å rette oppmerksomhet mot feltet.

Selv om mange elever leser godt, er det mange som skårer under en kritisk grense i slutten av 2. klasse. Stortingsmeldinga om ”opplæring for barn, unge og voksne med særskilte behov” konkluderer med at forebygging og tidlig oppdagelse blir viktig. Leseundersøkelsen viser klar sammenheng mellom lesevaner og leseferdighet, noe som er kjent fra andre undersøkelser. Tiltak for å bedre leseferdigheten må derfor omfatte tiltak som kan stimulere leselysten og påvirke lesemengden.

Læreren er en viktig faktor når det gjelder å forbedre leseferdighet. Tiltak for å bedre lærerutdanninga på dette punktet vil derfor stå sentralt. (St meld nr.23, 1997-98, vedlegg 4)

Fra og med skoleåret 2000-01 til og med skoleåret 2003-04 har Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet bestemt at alle skoler skal gjennomføre kartleggingsprøvene i lesing på 2. og 7. klassetrinn.

Stortinget har gjennom behandlingen av St.prp.nr.1 Tillegg nr. 3 (2002-2003) sluttet seg til at det skal opprettes et nasjonalt system for kvalitetsvurdering. Som et ledd i dette systemet skal det gjennomføres nasjonale prøver i lesing, skriving, matematikk (regneferdighet og tallforståelse) og engelsk for alle elever på fire trinn i løpet av grunnopplæringen.

I samråd med fagmiljøene har man kommet til at de nasjonale prøvene skal holdes ved avslutningen av hovedtrinnene i den 13-årige grunnopplæringen, dvs. på 4., 7., 10. trinn i grunnskolen og grunnkurs i videregående opplæring. Det er og iverksatt en nasjonal strategi – ”Gi rom for lesing” – for stimulering av leselyst og leseferdighet for perioden 2003 – 2007.

IEA, som var ansvarlig for den første internasjonale undersøkelsen som Norge deltok i (1991), gjennomførte en ny undersøkelse i 2001 – PIRLS (Progress in International Reading Litteracy Study), som omfattet vel 150 000 ti-åringer fra skoler i 35 land. I Norge deltok om lag 3500 elever fra 136 skoler. Det er gjennomført en undersøkelse (basert på de norske data) som gjelder de 20 klassene med svakest lesegjennomsnitt og de 20 klassene med best lesegjennomsnitt. Solheim og Tønnessen (2003) stilte på bakgrunn av sin gjennomgang, spørsmålet ”hvor ligger utfordringene?”, og skisserer følgende ”svar”:

- før elevene begynner på skolen
- ved skolestart
- de rammene skolen tilbyr rundt undervisningen
- motivasjon er viktig, men erstatter ikke opplæring
- svake lesere i 4. klasse viser innsikt og motivasjon som må utnyttes nå

3. EVALUERING – METODE OG DATAGRUNNLAG

3.1 Mål og innhold for evalueringen

Målet for evalueringen er å frembringe forskningsbasert kunnskap underveis om i hvilken grad prosjektet oppnår resultater i tråd med mål og intensjoner.

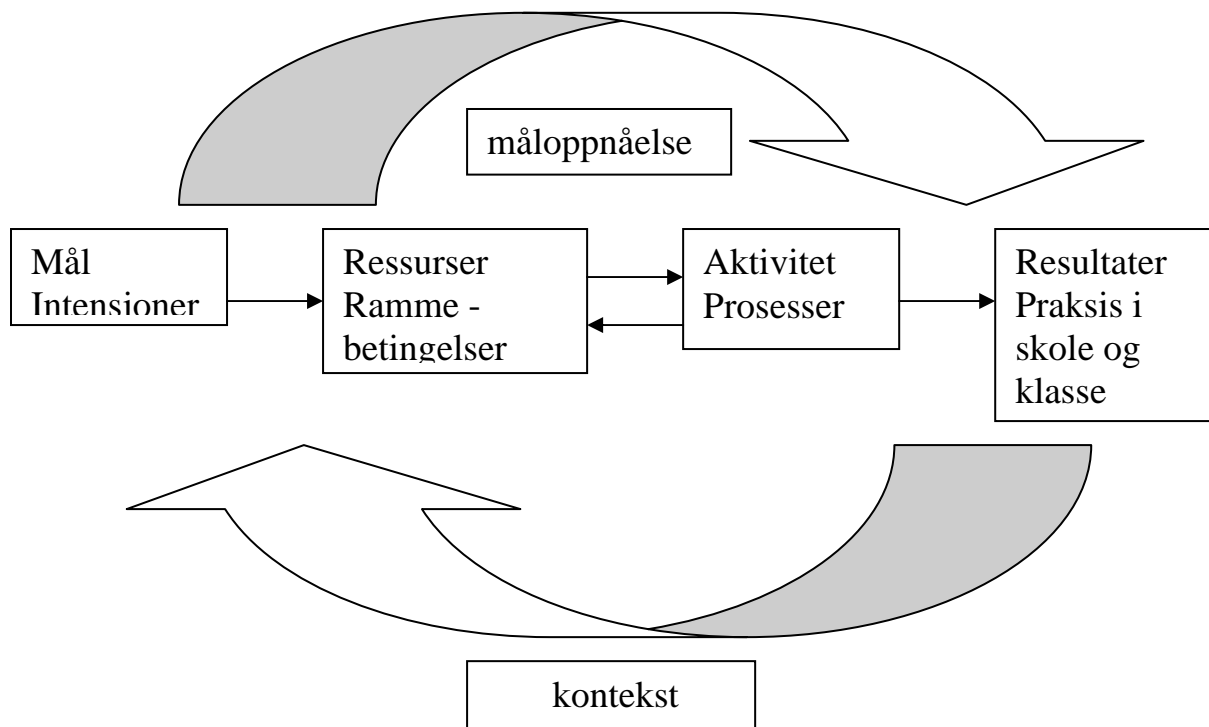
Dokumentasjonen vil benyttes som

- tilbakemelding til oppdragsgiver
- tilbakemelding til prosjektet i forhold til justering av organisering og arbeidsmåter (et handlings- og læringsorientert perspektiv)
- informasjon til andre interessenter

Sentrale elementer i en slik forskningsbasert evaluering vil være:

- å beskrive og analysere mål og intensjoner
- å beskrive og analysere utviklingsprosesser (iverksetting, vedlikehold, motspill og medspill)
- å beskrive rammefaktorer for gjennomføringen
- å beskrive og analysere de effekter og resultat som er oppnådd så langt

Langt på vei vil vi i evalueringsmodellen følge det Haug (1996) omtaler som helhetlig evaluering – ”ei samfunnsvitskapleg orientert evaluering, konkretisert til omgrepa prosess, kontekst, kritisk og teoretisk” (Haug 1996 s19). Noe tilpasset vårt prosjekt vil en slik evalueringsmodell kunne skisseres slik

Modellen viser at analysen av forholdet mellom reformens mål og intensjoner når det gjelder tilpasset opplæring vil bli drøftet og forklart på bakgrunn av

- rammefaktorer som kompetanse, ferdigheter og holdninger i skolen, skolekultur og ressurser i vid forstand
- aktiviteter som nye arbeidsformer, organisering, utviklingsprosjekt og andre tiltak som er iverksatt som følge av prosjektet

Praksis vil også bli vurdert som elevenes læringsutbytte både ut fra intensjon (mårelatert resultat) og ut fra ikke-intenderte resultat.

Både når det gjelder ressurser og rammefaktorer, aktiviteter og praksis vil det være aktuelt å vurdere i forhold til klasseromsnivå, skolenivå og kommunenivå, og sammenhengen mellom de tre nivåene.

Metoder vil være en kombinasjon av dybde i form av nærstudier i skolen og dokumentanalyser, og intervju med sentrale aktører, og bredde i form av spørreskjemaundersøkelser.

Evaluering vil følge prosjektet 2003 – 2005, og avsluttende rapport vil foreligge i 2006.

3.2 Spørreskjemaundersøkelse høsten 2003

For å avdekke lærernes syn på planlegging, oppstarting og gjennomføring av Prosjekt lese- og skriveopplæring valgte vi å lage et spørreskjema som lærerne skulle fylle ut. Spørreskjemaet ble utarbeidd på bakgrunn av den foreliggende prosjektskisse og de opplysningene vi hadde fått i møte med prosjektledelsen.

I og med at forfatterne av rapporten har relativt mye og positiv erfaring i å samle inn data fra lærere ved hjelp av spørreskjema (Lie & Solli 1993; Lie & Solli 1996; Lie & Solli 1997; Lie, Qvortrup & Solli 1999), var det naturlig for oss å benytte oss av denne metoden for den innledende innsamling av data.

For at de innsamlede 3 dataene skulle være mest mulig *gyldige* og *pålitelige*, la vi mye arbeid i å få til en presis utforming av spørreskjemaet. Vi var spesielt opptatt av at spørsmålene skulle ha en klar og entydig form, og at de skulle ha en klar relevans til prosjektets planleggings-, oppstartings og gjennomføringsfase.

Prosedyren var som følger:

- Hver av oss laget et utkast til spørreskjema som ble tatt opp til drøfting på et fellesmøte.
- På grunnlag av denne felles drøftinga ble det så utarbeidd et nytt utkast som ble sendt til prosjektgruppa for gjennomlesing og kommentarer.
- På bakgrunn av disse kommentarene fikk spørreskjemaet sin endelige utforming.

Skjemaet består av 52 spørsmål som er inndelt i åtte hovedkategorier:

1.	Bakgrunnsopplysninger:	spm. 1 – 8 (8 spørsmål)
2.	Begynnerundervisning før prosjektstart:	spm. 9 – 12 (4 spørsmål)
3.	Startperioden	spm. 13 – 21 (9 spørsmål)
4.	Utviklingstendenser skoleåret 02/03	spm. 22 – 36 (15 spørsmål)
5.	Prosjektets betydning for elevenes lese- og skriveopplæring	spm. 37 – 44 (8 spørsmål)
6.	Foreldrenes holdninger til prosjektet	spm. 45 – 47 (3 spørsmål)
7.	Skoleledelsen og prosjektet	spm. 48 – 49 (2 spørsmål)
8.	Avslutning	spm. 50 – 52 (3 spørsmål)

Spørsmålene veksler mellom å ha en åpen og en lukket form eller en kombinasjon av disse kategoriene. Svar på spørsmål med en lukket form (flervalgsvar) egner seg godt for en *kvantitativ* analyse, mens de åpne spørsmålene kan få en mer *kvalitativ* analyse.

Spørreskjemaet er gjengitt i vedlegg 1.

4. RESULTATER FRA SPØRRESKJEMAUNDERSØKELSEN

4.1 Gjennomføring og svarprosent

Undersøkelsen ble administrert gjennom PP-tjenesten for de samarbeidende kommuner. Den ble sendt til 24 lærere. Vi har fått inn 20 svar. Svarprosenten er da på 83. Da ikke alle de 24 har vært engasjert i hel grad i prosjektet, antar vi at frafallet kan gjelde lærere som ikke føler at de er så mye inne i prosjektet at de har svart. Svarprosenten må anses å være akseptabel.

4.2 Deltakerne i prosjektet

Respondentene i vår undersøkelse fordelte seg som følger på de tre samarbeidende kommuner.

Tabell 1 Lærere fordelt på deltakende kommuner

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
Hobøl	10	50,0	50,0
Skiptvet	5	25,0	75,0
Spydeberg	5	25,0	100,0
Totalt	20	100,0	

Svarfordelingen avspeiler at Hobøl kommune deltar i prosjektet med 3 skoler (samtlige skoler med barnetrinn). Spydeberg har med to skoler (samtlige skoler med barnetrinn). Skiptvet har med en skole(skoletrinn 1. – 4.klasse) i prosjektet.

Tabell 2 Klassetrinn lærerne underviste på 2001/2002

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
1.klasse	11	61,1	61,1
3. og 4.klasse	1	5,6	66,7
4.klasse	3	16,7	83,3
5.klasse	1	5,6	88,9
7.klasse	2	11,1	100,0
Sum	18	100,0	
Ikke svart	2		
Totalt	20		

Et flertall (ca 60 %) av lærerne underviste i første klasse året før prosjektet startet. Med unntak av andre klasse fordelte de øvrige lærerne seg på alle klassetrinn på barnetrinnet.

Tabell 3 Lærernes undervisningsoppgaver og funksjon 2002/2003

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
Klassestyrer 1. kl	9	45,0	45,0
To-lærer 1. kl	7	35,0	80,0
Klasestyre 2. kl	3	15,0	95,0
To-lærer 2. kl	1	5,0	100,0
Totalt	20	100,0	

Et flertall (80 %) av lærerne er det første året i prosjektet engasjert i første klasse som klassestyrer eller to-lærer (medlærer).

Tabell 4 Lærernes alder

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
20 – 29 år	2	10,0	10,0
30 – 39 år	6	30,0	40,0
40 – 49 år	8	40,0	80,0
50 – 59 år	4	20,0	100,0
Totalt	20	100,0	

Nesten $\frac{3}{4}$ av respondentene (70 %) ligger i aldersgruppa 30 – 49 år.

Som det framgår i tabell 5 nedenfor så er det flest lærere med førskolelærerutdanning som er med i prosjektet.

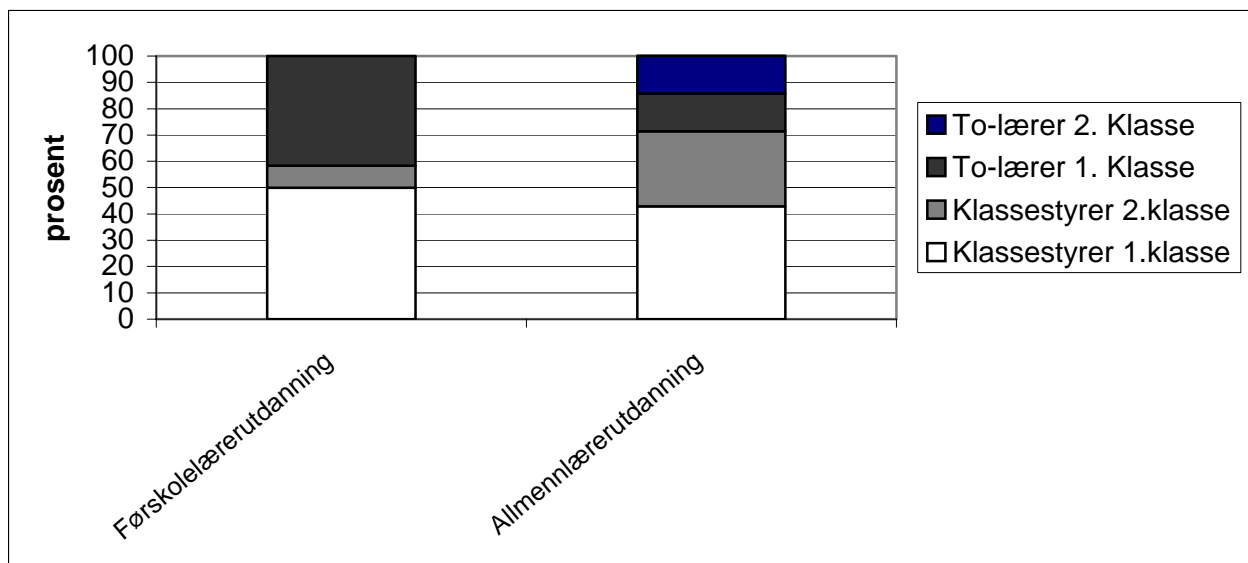
Tabell 5 Lærernes grunnutdanning

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
Førskolelærerutdanning	12	60,0	60,0
Allmennlærerutdanning	7	35,0	95,0
Annet	1	5,0	100,0
Totalt	20	100,0	

Det het tidligere i Opplæringslovens § 8.4 om ”Pedagogressurser i første klasse i grunnskolen” at ” 1. klasse/førskolen med meir enn 18 elevar skal ha to lærarar i kvar undervisningstime. Delar av undervisninga kan likevel givast av ein lærar dersom det blir kompensert i andre delar av undervisninga.” Dette tilsier en større lærertetthet i første klasse enn for de øvrige klassetrinn.

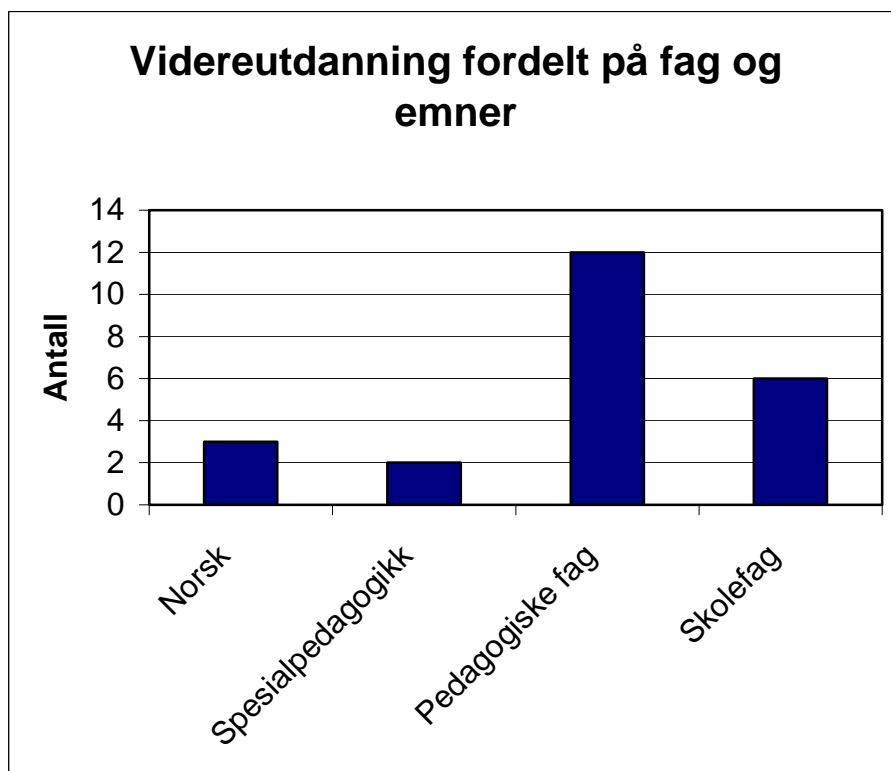
Denne ordningen ble opphevet i 2003, der denne paragrafen ble erstattet av en ny § 8-2 om organisering av elevene i grupper. Lovteksten sier at ”Elevane kan delast i grupper etter behov. Gruppene må ikkje vere større enn det som er pedagogisk forsvarleg. Organiseringa skal vareta elevane sitt behov for sosialt tilhør. Til vanleg skal organiseringa ikkje skje etter fagleg nivå, kjønn eller etnisk tilhør. Kvar elev skal vere knytt til ein lærar (elevkontakt) som har særleg ansvar for dei praktiske, administrative og sosialpedagogiske gjeremåla som gjeld eleven, blant anna kontakten med heimen.”

Skolen kan med dette selv, innenfor de rammer som skoleeieren fastsetter, bestemme hvordan opplæringen skal organiseres.

Figur 1 Lærernes funksjon og utdanning

Figuren viser at lærere med allmennlærerutdanning i noe større grad får funksjon som klasselærer. På grunnlag av vårt materiale her kan vi ikke trekke noe videre slutninger av dette.

Figur 2 Lærernes videreutdanning fordelt på fag og emner

Lærere med bakgrunn i førskolelærerutdanning har særlig videreutdanning i pedagogiske fag som PAPS 1 og PAPS 2. 11 av 12 førskolelærere har videreutdanning i pedagogiske fag.

Alle lærerne som inngår i prosjektet har relativt lang erfaring fra arbeid med barn. Alle lærere med allmennlærerutdanning har mer enn 10 års praksis i grunnskolen. Lærere med førskolelærerutdanning har som forventet mindre praksis i grunnskolen, men har flere års praksiserfaring fra barnehagen.

Tabell 6 Lærernes praksislengde i grunnskolen

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
2 år eller mindre	2	10,0	10,0
3 - 5 år	4	20,0	30,0
6 - 10 år	5	25,0	55,0
11 - 20 år	4	20,0	75,0
Mer enn 20 år	5	25,0	100,0
Totalt	20	100,0	

Tabell 7 Lærernes praksislengde i barnehagen

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
3 - 5 år	2	22,2	22,2
6 - 10 år	5	55,6	77,8
11 - 20 år	2	22,2	100,0
Sum	9	100,0	
Ikke svart	11		
Totalt	20		

4.3 Situasjonen for begynneropplæring i lesing før prosjektstart

Prosjektet er knyttet til forebygging og rutiner for oppfølging av elevenes leseutvikling gjennom tilpasset opplæring. Et utgangspunkt for prosjektet er da opplæringen i lesing og skriving slik den ble vurdert ved oppstart av prosjektet.

Vi stilte spørsmål om hvilket leseverk som ble brukt i begynneropplæringa i lesing.

Tabell 8 Leseverk som ble benyttet

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
Soria Moria	5	31,3	31,3
Felix Fabula	9	56,3	87,5
Sesam Sesam	2	12,5	100,0
Sum	16	100,0	
Ikke svart	4		
Totalt	20		

Både i Norge og andre land har det vært ulike meninger om hvordan barn best lærer å lese. Hovedformålet med all lese- og skriveopplæring er å finne den korteste veien mellom elevenes talespråk og skriftspråket. Hvorvidt man allerede fra start skal vektlegge forståelses- og meningsaspektet ved å bruke en helordsmetode, eller om man skal gå veien om ordavkodings- og staveferdigheter gjennom bruk av lyderingsmetoder, har lenge vært gjenstand for debatt. Læreverkenes i lesing etter L97 er i stor grad basert på den analytiske metode, eller de lar læreren stå fritt. LTG - orienterte metoder omtales å være ofte i bruk. Disse metodene vektlegger elevenes egen aktivitet, og tekster som elever og lærere lager i fellesskap. Menings- og forståelsesaspektene kommer i

fokus - elevenes nysgjerrighet og trang til utforsking blir utfordret. Debatten innenfor lese- og skriveopplæring de senere år stiller på nytt spørsmålet om den analytiske metoden gir elevene god nok veiledning i å ”knekke lesekode”. Det er grunn til å anta at både erfaringer, leseverk og teoretisk kunnskap påvirker bruk av lesemetoder.

De leseverkene som er benyttet i prosjektskolene er, Sesam Sesam, Soria Moria og Felix Fabula. Sesam-Sesam er i stor grad LTG – orientert, mens Soria Moria og Felix Fabula bygger på en kombinasjon av avkodning og forståelse. Soria Moria tar sitt utgangspunkt i litterære tekster. Felix Fabula vektlegger bokstavlæring.

Som det framgår av tabell 10 benyttet lærerne i denne undersøkelsen før prosjektstart en blanding av metoder, men med en vektlegging på LTG-orienterte metoder.

Tabell 9 (Hoved)metode som ble benyttet i leseopplæring før prosjektstart

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
Lydmetoden	1	6,3	6,3
LTG	2	12,5	18,8
Blanding m/LTG	10	62,5	81,3
Blanding m/lydmetoden	2	12,5	93,8
En blanding av alle	1	6,3	100,0
Sum	16	100,0	
Ikke svart	4		
Totalt	20		

Vi ba lærerne videre angi om de følte at det var behov for fornying/omlegging av begynnerundervisninga i lesing slik som den var tidligere/før prosjektstart.

Tabell 10 Behov for fornyelse/omlegging av begynneropplæring

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
Ja	11	68,8	68,8
Nei	5	31,3	100,0
Sum	16	100,0	
Ikke svart	4		
Totalt	20		

Svarene viser ikke et entydig ønske om omlegging, men et flertall svarer ja på dette. Vi ba om en nærmere begrunnelse for behovet for fornyelse/omlegging. Svarene her begrunnet endringsbehovet på følgende måter:

Begrunnelsen har å gjøre med erfaringer med LTG:

- *LTG - metoden passet ikke de svake umodne elevene. Det tok lang tid før elevene leste og skrev egne tekster*
- *LTG metoden syntes tungvinn og ga få gode lesere og skrivere*
Følte at mange elever syntes at LTG-metoden var vanskelig. Mange som ikke følte de mestret

Begrunnelser i egen erfaring med leseverk/læremidler generelt:

- *For dårlige leseverk og oppgavebøker. For å lykkes med lesing er det interessant med bøker som Åge Didriksen har lagd – systematisk oppbygd. Minus er mangel på store bokstaver og punktum.*
- *I forbindelse med videreutdannelsen (Paps) ble det helt klart for meg at lydmetoden måtte være den beste – og at de leseverk som var på vår skole (Pamfilius for 2. kl.) ville være lite egna*
- *Følte behov for å gå fortere fram enn det Felix la opp til*

Begrunnelser i egen erfaring generelt og teoretisk kunnskap

- *Det ble for mye opp til den enkelte lærer, uheldig med tanke på den enkelte lærer sin praksis og teori*
- *Erfaring med egne barns opplæring gav innsikt i behov for spesiell vektlegging av arbeid m/lydmetoden i begynnerundervisninga*
- *Erfaring viste at mange 6-åringer var interessert i å lære mer, og at flere hadde mulighet til å bli motivert hvis vi la mer til rette for lesing og skriving i 1. kl. Dette opplevde vi sterkt i skoleåret 01/02*

4.4 Oppstart av prosjektet – startperioden

Et utviklingsprosjekt består ofte av ulike faser. En vanlig beskrivelse av fasene er:

- initieringsfasen dvs planlegging og oppstart
- gjennomføringsfasen; der planen blir satt ut i livet
- institusjonaliseringsfasen; der de resultater som oppleves som verdifulle inngår som vanlig praksis
- spredningsfasen; der erfaringene spres til andre som ikke har vært med i prosjektet

Utviklingsprosjekt kan også analyseres ut fra hvem som tar initiativ og leder prosjektet. Ytterpunktene består på den ene siden av prosjekter initiert av skoleeier (stat og/eller kommune), ofte benevnt som ”top – down” - strategier, og på den annen side av prosjekter initiert lokalt f. eks av lærere, ofte benevnt som ”bottom – up” - strategier. I mange tilfelle vil det være kombinasjoner av statlige (”overordnede”) initiativ og lokale behov og interesser.

Vi ba lærerne i dette prosjektet å beskrive sin opplevelse av initieringsfasen samt at vi stilte spørsmål knyttet til denne fasen. På spørsmål om i hvilken grad de mente at lærerne ble tatt med i forberedelsen av prosjektet, fikk vi følgende svar:

Tabell 11 Lærernes medvirkning i prosjektplanlegging

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
Stor grad	0	0,0	0,0
Middels grad	1	5,6	5,6
Liten grad	17	94,4	100,0
Sum	18	100,0	
Ikke svart	2		
Totalt	20		

Som det framgår opplever lærerne i liten grad å ha medvirket i prosjektplanleggingen. Prosjektet kan derfor lett klassifiseres som et ”top-down” prosjekt. Dermed er det ikke sagt at dette er noe som lærerne følte seg tvunget til. Dette framgår av svarene på spørsmål om de synes det var viktig at det ble satt i gang et slikt prosjekt.

Tabell 12 Lærernes vurdering om det var viktig å igangsette prosjektet

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
Ja	19	95,0	95,0
Nei	0	0,0	95,0
Vet ikke	1	5,0	100,0
Totalt	20	100,0	

Tabellen viser at det blant lærerne var stor enighet om at prosjektet var av stor betydning, noe som kommer til uttrykk når noen lærere skriver:

- *Positivt spennende*
- *Det kom brått på, men er nok viktig*
- *Interessant med nettverk mellom flere kommuner*

Kommentarene til oppstart gjelder også betydningen av at L97 var styringsdokument for prosjektet, og at innholdet skulle være i tråd med tidligere erfaringer fra kurs med Herdis Pålsson og kurs med Jørgen Frost og erfaringer med språkleker.

- *Bra. Hadde vært på kurs med Jørgen Frost tidligere så det var kjent stoff*

Det var også kommentarer som understreket den manglende medvirkning i planlegging og beslutning om prosjektet:

- *Visste lite før skolestart*
- *Det var uklart i begynnelsen, men fikk råd og hjelp etter hvert*
- *DIFFUS!! Lite info og samarbeid med lærere på grasrota der prosjektet skulle "leve", Infobrosjyre til foreldre ferdiglaget uten å bli forelagt lærere for uttalelse (surt ansikt)*
- *Dårlig forberedt*
- *Altfor lite informasjon før oppstart høst 2002. Jeg visste i liten grad hvordan prosjektet skulle gjennomføres*
- *Altfor lite informasjon på forhånd*
- *Forvirrende. Forstod ikke at jeg var med på et prosjekt før jeg hørte andre snakke om det*
- *Ledelsen ble kurset, lærerne ble fortalt at vi skulle være med i prosjektet*

Dette påvirker de enkelte deltakeres opplevelse av å være involvert og ha et "eierforhold" til prosjektet. Vi spurte om i hvilken grad lærerne ved prosjektstart hadde et "eierforhold" til prosjektet. Svarene her forsterker inntrykket fra kommentarene over.

Tabell 13 Lærernes "eierforhold" til prosjektet høsten 2002

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
Stor grad	2	10,0	10,0
Middels grad	3	15,0	25,0
Liten grad	15	75,0	100,0
Totalt	20	100,0	

Tolker vi lærersvarene knyttet til prosjektstart, kan vi konstatere at dette synes å være et "top-down" - prosjekt som lærerne i utgangspunktet ikke hadde et "eierforhold" til. Samtidig er dette et viktig prosjekt, som de støtter opp om.

Vi spurte om det var de rette instanser/personer som tok initiativ til oppstart av prosjektet. Her svarte 16 (80 %) ja, mens 4 (20 %) ikke besvarte spørsmålet.

Det ble også spurt om det var problematisk at prosjektet ble bestemt på kommunalt nivå. Her svarte 15 (75 %) at det var det i liten grad. 3 (15 %) svarte at det gjaldt i middels grad. Det var ingen som vurderte at dette var problematisk i stor grad. 2 (10 %) besvarte ikke spørsmålet.

Tid til planlegging og forberedelse er en kritisk faktor i de fleste prosjekt. Slik svarer lærerne på om det var satt av nok tid til å planlegge/forberede prosjektet.

Tabell 14 Lærernes vurdering om nok tid til å planlegge/forberede prosjektet

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
Ja	1	5,3	5,3
Nei	10	52,6	57,9
Vet ikke	8	42,1	100,0
Sum	19	100,0	
Ikke svart	1		
Totalt	20		

Svarene her tyder på en viss usikkerhet blant lærerne om hva prosjektet innebar av arbeid. Denne usikkerheten avspeiler sannsynligvis også at det var relativt liten medvirkning i startfasen av prosjektet, og at de dermed ikke hadde noen helhetlig oversikt hva det ville innebære å delta i prosjektet.

Hva oppfattes som "nytt" i dette prosjektet?

Vi ba lærerne beskrive hvilke endringer prosjektet representerer i forhold til den tidligere undervisning i lese- og skriveopplæring. Alle lærerne skrev noe om dette.

Ett tema var relativt gjennomgående. Dette gjaldt mer fokus og systematikk i lese- og skriveopplæringa:

- *Det legges mer vekt på forberedende lese/skrive - opplæring tidlig og ikke samtidig med selve opplæringa. Det gir mer rom for individualisering*
- *Systematisk arbeid med språkleker hver dag*
- *En mer systematisk begynneropplæring, samt flere tester som kartlegger den enkelte elev sine evner*
- *Mer fokus på lese- og skriveopplæringen*
 - *Større fokus på lydmetoden i opplæringa*
 - *Økt innsats i møte med de som er "svake" lesere*
 - *Større differensiering i opplegget for en klasse*
- *Mer vekt på det leseforberedende, som begreper, lydering. . . . mer systematisk enn LTG-metoden representerte*
- *Målrettethet*
- *Mer systematisk opplæring. Økt faglig sikkerhet/trygghet*
- *Tidlig diagnostisering – mange prøver. Nye idèer fra andre skoler. Ungene har tilpassede lesebøker*
- *Føler mer "trygghet" når vi hele tiden får respons og veiledning på arbeidet*

Andre ser ikke noe særlig nytt i forhold til det de allerede gjør:

- *Ikke mye her (2.kl). Vi er mer obs på fortsettelsen, hva gjør vi etter at bokstaver er lært. Men vi mangler arbeidsbøker/lesebøker som passer*
- *Kjenner igjen det meste fra tidligere undervisning i lese- og skriveopplæring*
- *Mer bevisst tilrettelegging og "undervisning" av norsk i 1. kl. Men ved vår skole hadde vi i flere år brukt et metodisk opplegg utarbeidet av Antonsen – Li, Kobberdal, Fjelle, så vi har i år "bare" lagt mer vekt på det samme. Hadde også mye teori fra Paps avsluttet vår-01*

Enkelte synes det er vanskelig å beskrive:

- *Synes det er vanskelig å svare på. Noe økt bevissthet*
- *Jeg har ikke hatt lese- og skriveopplæring tidligere*
- *Har ikke selv undervist i 2. klasse, men vet at jeg har tonet ned LTG til fordel for å jobbe mer med lydrette ord, ventet med innføring av*

løkkeskrift. Begynt leseinnlæring med små/store trykte bokstaver i stedet for bare store

4.5 Gjennomføring av prosjektet skoleåret 2002 – 03

Hvordan har lærerne opplevd prosjektets første år?

Vi spurte om det hadde skjedd en endring i "eierforholdet" til prosjektet.

Tabell 15 Lærernes vurdering om det har skjedd et økt "eierforhold"

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
Ja	13	65,0	65,0
Nei	1	5,0	70,0
Vet ikke	6	30,0	100,0
Totalt	20	100,0	

Svarene viser at et flertall lærere opplever en økning av eget "eierforhold" til prosjektet. Det er imidlertid relativt mange som fortsatt er usikre dvs svarer vet ikke, på spørsmålet.

Lærerne ble bedt om å beskrive kort hvordan de hadde opplevd det som hadde skjedd i prosjektsammenheng så langt (våren 2003) i skoleåret 2002/2003. Alle svarte på spørsmålet.

Fokus er noe ulikt, men temaene som omtales i svarene, kan deles i beskrivelser av lese- og skriveopplæringen og temaer der kursvirksomheten og lesenettverkene omtales.

Opplevelser knyttet til lese- og skriveopplæringen er som følger:

- *Fokus på lese- og skriveopplæringen har gitt bedre samarbeid, mer tid og mulighet til å bruke flere metoder*
- *Bokstavinnlæringa har gått uvanlig fort (for meg) og det er meget nyttig at skoler møtes for å utveksle idèer om framdrift*
- *Positivt – fått flere idèer som bl.a.: Ringeriksmateriellet språkverkstedet. Fysisk miljø (skrive ord) – Viktigheten av i enhver sammenheng å legge vekt på språk - lesestimulering*

Opplevelser og vurdering av satsingen i prosjektet på kurs og nettverk:

- *Fint med skolebesøk. Nyttig å snakke med andre lærere. Men mye ”strander” med for lite tid og penger*
- *Gitt meg som lærer nye tanker, og det er jo bra. Temaene for møtene skolene imellom kunne kommet mer fra et behov. Men møtene har ikke vært bortkastet de har vært bra*
- *Fine kurs. Vi er blitt bevisst betydningen av systematisk språktrening. Ikke veldig stort utbytte av nettverk*
- *Fine kurs. Ikke særlig stort nytte av nettverk. Er nå mer bevisst på systematisk språktrening*
- *Kurs. Ikke så mye nytt. Nettverk, varierende utbytte i forhold til prosjektet*
- *Utvekslet erfaringer. Gitt hverandre tips/erfaringer/ideer*
- *Jeg synes det har vært positivt med samarbeid PPT, nettverk, samlinger og fokusering på prosjektet*
- *Veldig spennende og tidskrevende. Har brukt mye tid. Positivt med et fokus her*
- *Nettverksamlinger – OK*
- *Observasjonsbesøk m/veiledning av prosjektleder – bra!*
- *Meget bra. Vi er en gruppe som utveksler mye erfaringer og idèer*
- *Positivt, lærerikt*
- *Interessant og spennende. Fine nettverksamlinger*
- *Positivt. Nyttig med nettverksamlinger. Gode forelesere*

Vi ba lærerne vurdere om det var satt av nok tid til prosjektet.

Tabell 16 Lærernes vurdering av tid for prosjektet skoleåret 2002/03

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
Ja	9	50,0	50,0
Nei	9	50,0	100,0
Sum	18	100,0	
Ikke svart	2		
Totalt	20		

Sett i forhold til avsatt tid til å planlegge/forberede prosjektet er det en større andel som er gått over fra ”vet ikke” til å svare ”ja”, mens antallet som svarer nei er omtrent uendret.

Vi spurte også om det var satt av nok ressurser til prosjektet.

Tabell 17 Lærernes vurdering av om det var satt av nok ressurser

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
Ja	4	21,1	21,1
Nei	6	31,6	52,6
Vet ikke	9	47,4	100,0
Sum	19	100,0	
Ikke svart	1		
Totalt	20		

Det er færre som vurderer ressursene som utilstrekkelig, enn som vurderer tiden på tilsvarende måte, men det er stor usikkerhet.

Vi ba om å få vite hvilke ressurser det burde ha vært mer av. 7 av lærerne svarte på dette.

- *Muligheter for at to-lærer også kan være med på klassetrinnskurs i mai/september*
- *Større muligheter til å sette inn vikarer, mer midler til diverse undervisningsmateriell, spesielt div. bøker*
- *Økte økonomiske ressurser til kjøp av mer materiell. Det har blitt mye jobbing or å lage tilpasset materiell*
- *Mer tid til enkeltelever og smågrupper*
- *Økte ressurser inn i klassen/økt mulighet til gruppedeling*
- *For å få gjennomført IL – basis i klassen hadde det vært greit med flere voksne*
- *Tilpassede arbeidsbøker, lesebøker*

Lærerne ble bedt om å vurdere samarbeidet lærerne imellom på egen skole i prosjektet.

Tabell 18 Lærernes vurdering av lærersamarbeidet på egen skole innen prosjektet

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
Meget godt	10	50,0	50,0
Godt	8	40,0	90,0
Ikke særlig godt	2	10,0	100,0
Totalt	20	100,0	

Svarene viser at lærerne i stor grad er tilfreds med samarbeidet, men det er også et forbedringspotensiale i dette samarbeid hvis ”meget godt” er et ønskelig mål på dette området.

4.6 Vurdering av kurs, nettverk og veiledning

Kompetanseutvikling av lærere står sentralt i prosjektet. Det heter i prosjektbeskrivelsen (Bakgrunn for prosjektet, s.3)

Vi ønsker at lærerne skal begeistres av prosjektet og virkelig gløde for en spennende skolering som i tillegg til kurs, vil innebære veiledning i lasserommet og på gruppe sammen med andre lærere på trinnet. Skoleringen retter seg mot 1. – 4. klasselærere, men vil være en styrking av kompetansen for hele barnetrinnet.

Forebygging og rutiner for oppfølging av leseundervisningen gjennom tilpasset opplæring vil være i fokus.

Kursene har vært lagt som dagkurs, og har i stor grad vært knyttet til kurstilbud arrangert av Høgskolen i Østfold Avdeling lærerutdanning i regi av SKUT (Senter for kompetanseutvikling). Kursene har vært:

- Begynneropplæring i første klasse
- Lese- og skriveopplæring i 2. klasse. Prinsipper for god leseopplæring
- Fra fonologisk bevissthet til morfologisk kunnskap og god leseforståelse
- Lese- og skrivevansker
- Klasseledelse og didaktiske spørsmål

Ikke alle lærere som deltar i prosjektet har deltatt på alle kurs.

Tabell 19 Lærernes vurdering av de enkelte kurs der de har deltatt. Prosent for hvert kurs

Kursinnhold	Svært Meget		Godt	Lite godt	N
	godt	godt			
Begynneropplæring i første klasse	42	17	42	0	12
Begynneropplæring i andre klasse	8	42	50	0	12
Prinsipper for god leseopplæring	6	17	67	11	18
Fra fonologisk bevissthet.....	39	28	33	0	18
Klasseledelse og didaktiske spørsmål	0	10	80	10	10
Lese- og skrivevansker	10	10	80	0	18

Kursene virker å truffet rimelig bra for de fleste av deltakerne. Særlig kursene om "Begynneropplæring i første klasse" og "Fra fonologisk bevissthet til morfologisk kunnskap og god leseforståelse" får meget god vurdering.

Et sentralt virkemiddel i prosjektet er veiledning fra prosjektleder og PP – tjenesten, og erfaringsutveksling og kollegalæring i nettverk.

Vi ba lærerne vurdere samarbeidet med veilederne.

Tabell 20 Lærernes vurdering av samarbeidet med veilederne

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
Meget godt	11	55,0	55,0
Godt	9	45,0	100,0
Totalt	20	100,0	

Alle svar kommer ut med et positivt fortegn. Et flertall vurderer samarbeidet som "meget godt". Ingen benyttet svaralternativet "ikke særlig godt".

Alle lærerne har deltatt på ett eller flere nettverksmøter. Disse nettverksmøtene synes å ha gitt et positivt utbytte. Dette gjelder både nettverksmøter med prosjektleder og nettverksmøter med ansatt i PP – tjenesten. Dette framgår av tabellene 21 og 22.

Tabell 21 Lærernes vurdering av utbytte av nettverksmøter sammen med prosjektleder

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
Svært godt	3	25,0	25,0
Meget godt	5	41,7	66,7
Godt	4	33,3	100,0
Sum	12	100,0	
Ikke svart	8		
Totalt	20		

Tabell 22 Lærernes vurdering av utbytte av nettverksmøter sammen med ansatt i PP - tjenesten

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
Meget godt	4	36,4	36,4
Godt	7	63,6	100,0
Sum	11	100,0	
Ikke svart	9		
Totalt	20		

Prosjektleder står sentralt i gjennomføring og framdrift av prosjektet. Dette gjelder nettverksmøter og besøk i klassene. Lærerne ble derfor bedt om å gi en nærmere vurdering av prosjektleders betydning for framdrift, innhold og organisering av prosjektet. Dette ble gitt som et åpent spørsmål.

Svarene er i stor grad positive. Deltakerne i prosjektet understreker den faglige siden:

- *Et faglig godt inntrykk*
- *Hun har gjort en svært god jobb her*

De understreker videre kombinasjonen med den organisatoriske og den faglige siden:

- *Viktig med en koordinator. Har gitt gode faglige opplysninger*
- *Hun er blitt mer tydelig på hva som forventes ift. framdrift og innhold. Har også hatt meninger om organiseringen*

- *Jeg er meget fornøyd med Ann Kristin. Hun har et bra innhold på møtene, er fleksibel til å ta opp "våre saker". Gir god støtte til prosjektet, stiller opp på foreldremøter. Meget positivt!!*
- *Hun gjør at jeg "holder meg bevisst" på prosjektet – men først og fremst er det hun som sørger for å holde den røde tråden og faglig fokus på nettverksamlingene*
- *Det har vært henne som har holdt den røde tråden og har vist vei. Har vært flink til å finne litteratur, oppg. og lignende ved spørsmål jeg måtte ha, har vært støttende*
- *Det er vel greit. Kunne tenkt meg mer "oppskrift" for god undervisning*
- *Ann Kristin Heller har tydeliggjort prosjektet for oss. Stått for en god framdrift og grei organisering. Hun har vært en lydhør og tydelig person å henvende seg til*

Det er også noen mer "blandede" kommentarer, der en vurderer hva som kunne ha vært bedre:

- *Hadde ønsket mer konkrete tilbakemeldinger på det hun så ute i observasjonene. Siste gang ute på skolene leste hun med hver enkelt elev – kjempenyttig tilbakemeldinger her*
- *Innhold og organisering har gått greit, men det har blitt rotete med bytting av dager til nettverksamarbeid*

Vi ba lærerne på tilsvarende måte kommentere PP – tjenestens betydning for framdrift, innhold og organisering av prosjektet. Svarene tyder på at PP – tjenestens rolle er utydelig, og det kan og være at den ansatte i PP – tjenesten som har vært tilknyttet nettverksmøtene, ikke direkte assosieres som PP – tjenesten, som en lærer skriver: "Er de med?" Imidlertid er ikke dette et helt representativt svar, men det er relativt varierende kommentarer, og PP-tjenestens betydning kommenteres slik:

- *Tilsynelatende liten betydning*
- *PP-tjenestens rolle uklar. Mye forarbeid gjort uten kontakt med "grasrota". Vi fikk innhold m.m. "i fanget"*
- *PP-tjenesten har jeg merka lite til i denne sammenheng*
- *Jeg har ingen kontakt med PP-tjenesten om dette prosjektet*

På den andre siden oppleves PP – tjenestens rolle som positiv:

- *Virker oppriktig seriøse i forhold til prosjektet*
- *Jeg opplever at PPT har hatt en mer tydelig framdrift av prosjektet. Britt gir veiledning mht innhold og organisering – svært positivt*
- *Vi fikk nyttige tips i forhold til hva vi holdt på med*

- *Organiseringen har blitt mye bedre etter som prosjektet har kommet i gang. Positiv og imøtekommende veileder*
- *Positivt med så nær og ofte kontakt for evt. å sette inn hjelp tidlig for de elever som trenger det*

Enkelte kommenterer også PP – tjenesten mer generelt:

- *Viktig at de sørger for at dette prosjektet ikke blir et ”blaff” eller skippertak. Det må følges opp. Hvis ikke spises det opp av andre ting vi blir pålagt i skolehverdagen*
- *Ønsker at de skulle ha kommet mer inn i bildet ved en søknad om timer, allerede i høst når vi søkte/henviste. Prosjektet løser ikke alle problemer.*

Vi spurte om lærerne hadde lest prosjektplanen (ja/nei) og ba de som hadde lest den om å si hva de syntes. Det siste i form av et åpent spørsmål.

Tabell 23 Lærerne har lest prosjektplanen

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
Ja	15	75,0	75,0
Nei	5	25,0	100,0
Totalt	20	100,0	

Et flertall sier de har lest planen. Det må sies at det er en relativ stor andel som ikke har lest den. Det er ingen skiller på andelen som har lest/ikke lest i forhold til variabler som kommune og funksjon.

De kommentarene til planen som gis er knyttet både til form (grad av konkretisering) og innhold (tiltaksdelen):

- *Konkret og praktisk*
- *Bra*
- *Informativ*
- *Grei nok, men ikke konkret nok. Mange ”store” ord*
- *OK – spennende å se ved prosjektslutt om måla er nådd*
- *Det ble mange ord før vi fikk prosjektet ”ned” til vår hverdag*
- *Noen av testene i 2. kl. burde kanskje vært tatt vår/sommer 1. kl. (IL - basis) pga mange tester i 2. kl.*
- *Planen er god, men ikke alt er blitt gjennomført*
- *Har ingen store meninger om den*
- *Har ikke visst at det fantes en prosjektplan!*

4.7 Prosjektets betydning for elevenes lese- og skriveopplæring

Prosjektets hovedmål, er som tidligere omtalt, å forebygge lese- og skrivevansker på småskoletrinnet, og gjennom det redusere antall elever med disse vanskene. Delmål og tiltak er knyttet til dette. I denne delen ser vi på hvor langt lærerne opplevde at prosjektet hadde nådd i forhold til elevene.

Vi spurte hvordan den enkelte lærer hadde opplevd den testinga/prøvinga av elevene som ble gjennomført høsten 02. Dette var et åpent spørsmål. I svarene kommenterte lærerne det positive ved å bli mer kjent med elevenes ferdigheter på området:

- *Synes det var meget positivt, ga viktige signaler over hvem og hva vi burde arbeide med*
- *Bra har fått bekreftet det man tror og der man er litt usikker får man noen svar*
- *Elevene hadde småtester fram til januar. Greit å få en objektiv bekreftelse (ikke synsing) på det jeg trodde om mine elever*
- *Bra. Elevene er ivrige og gleder seg, gir et godt bilde av hvor eleven står*
- *Testinga av konsentrasjon, begrepsforståelse var viktig. Mye av det andre visste vi fra før av*
- *Veldig bra. Foreldrene veldig fornøyd. Vi ser hva vi skal gripe fatt i*
- *Veldig bra. Foreldrene veldig fornøyd. Vi ser hva vi skal gripe fatt i*
- *Ga et realistisk innblikk i hvor de forskjellige elevene lå i forhold til forventet utvikling/forståelse*

Noen lærere finner at denne testingen ikke går ”dypt” nok:

- *Stort sett OK, men en del oppgaver gir ikke godt nok bilde av eleven. Ikke godt nok tilpasset*
- *Den delen av testinga som ble tatt på høsten var grei, men resultatet ga ikke noen overraskelser*
- *Mye testing. Vanskelig å komme i gang med tiltak for ”gråsonerbarna”*
- *Har vært mye testing som ikke har ”avslørt” svakeste elev. Har valgt å la det være en del av undervisning, dvs har styrt innholdet og det er OK*

Enkelte lærere kommenterer også at elevene synes dette er morsomt:

- *IL-basis: ungene synes det er morsomt, ikke alt like relevant, bl a dårlige tekster/tegninger*
- *Bra. Elevene er ivrige og gleder seg, gir et godt bilde av hvor eleven står*
- *Elevene synes det var spennende – tilbakemeld. Etter gjennomgang av resultatet OK*

- *Nyttig kartlegging for meg. Elevene synes det er gøy (!)*

Poenget med testing er bl a å tilpasse opplæring til alle elever i klassen, og vi spurte om testresultatene ga informasjon som er viktig for å få til tilpasset opplæring.

Tabell 24 Lærernes vurdering av testresultat i forhold til tilpasset opplæring

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
Ja	12	63,2	63,2
Kanskje	5	26,3	89,5
Nei	2	10,5	100,0
Sum	19	100,0	
Ikke svart	1		
Totalt	20		

Et flertall mener at dette har hatt betydning. På et åpent spørsmål ba vi lærerne si mer om hva deltakelsen i prosjektet hadde å si for forutsetningene for egen og skolens forutsetninger for å drive tilpasset opplæring.

Syv svar bekreftet klart at prosjektet hadde en god innvirkning. De andre sier ikke i sine svar at dette stemmer dårlig, men de understreker at det er fortsatt den enkelte lærer som sitter med utfordringen:

- *De som vil drive en slik leseundervisning fikk bekreftelse på at dette er ok.*
- *De andre som ikke vil ha lydmetoden/lette tekster og testing, kommer nok ikke til å endre praksis*
- *Her er det fortsatt læreren selv som sitter med utfordringen i forhold til tilpasset opplæring*
- *Skolen har ingen ekstra ressurser. Jeg som lærer er blitt mer bevisst at enkelte barn har vansker, som det må settes inn tiltak til allerede i 1. klasse*
- *Vi har blitt mer bevisste, og nå skal vi ikke vente, men ta tak i vanskene. Alle skal med*
- *Uklart om det er prosjektet eller generell interesse for feltet som er avgjørende. Prosjektet har vært med å sette fokus. Jobben må man uansett gjøre selv! Lite nytt lært via prosjektet, men mye god bekreftelse på hva som er viktig Bra begynt*
- *Skuffende lite utover hva klassestyrer har mulighet for, merker press på klassestyrer å få til godt tilpassa opplæring i klasserom*

Samtidig har prosjektet bidratt til fokus og ressurser:

- *Man har lagt til rette/gitt ressurser til aktuelle klasser*
- *Blitt mer fokusert på organisering av arbeidsøktene*
- *Blir mer i fokus og kanskje litt prioritert*
- *Med "lesegrupper" mye tidligere*
- *Økt bevissthet. Større faglig kompetanse*

På en måte dokumenterer de den viten vi har fra innovasjonsforskning om at lærere tilpasser det "nye" i den grad det passer inn i egen forståelse og egen hverdag. Studier av reformers konsekvenser for praksis viser at lærere over tid tilpasser, kombinerer og ignorerer ulike reformstrategier rettet mot å endre deres klasseromspraksis. Læreplanreformer får konsekvenser for praksis dersom de er utviklet i samråd med og tar høyde for lærernes erfaringer og erkjenner de praktiske rammer skolen setter, samt gjør aktivt bruk av utviklingsorienterte læreres innsikt.

Vi fokuserte også hvor langt lærerne følte de var kommet i forhold til å se resultater hos elevene. I første klasse i forhold til å utvikle mer språklig bevissthet enn tidligere førsteklasser. I andre klasse i forhold til om elevene har bedre lese- og skriveferdigheter enn tidligere tilsvarende klasser.

Tabell 25 viser svar på spørsmålet om prosjektdeltaking har ført til at elevene i første klasse 02/03 har bedre utviklet språklig bevissthet enn tidligere førsteklasser.

Tabell 25 Lærernes vurdering av bedring av førsteklassingenes språklige bevissthet

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
Ja	3	20,0	20,0
Nei	2	13,3	33,3
Vet ikke	10	66,7	100,0
Sum	15	100,0	
Ikke svart	5		
Totalt	20		

Det er overraskende at så få (3 respondenter) svarer ja på spørsmålet om prosjektdeltaking har ført til at elevene i første klasse 02/03 har bedre utviklet språklig bevissthet enn tidligere førsteklasser og at hele 10 svarer vet ikke. Kan det komme av at en også før en satte i gang dette prosjektet hadde vektlagt dette i 1. klasse?

Tabell 26 viser svar på spørsmålet om prosjektdeltaking har ført til at elevene i andre klasse 02/03 har bedre lese- og skriveferdigheter enn tidligere tilsvarende klasser.

Tabell 26 Lærernes vurdering av bedring av andreklassingenes lese- og skriveferdigheter

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
Ja	3	20,0	20,0
Vet ikke	12	80,0	100,0
Sum	15	100,0	
Ikke svart	5		
Totalt	20		

De kommentarene vi hadde i forhold til tabell 25 gjelder også for tabell 26.

Spørsmålene er ikke lette å svare på dersom en ikke har en grundig innsikt i de emner som er aktuelle, og svarene må tolkes som en foreløpig ”meningsmåling”. ”Vet ikke” er det svaret som hyppigst forekommer.

For å komme noe nærmere elevene, stilte vi flere åpne spørsmål. Ett gikk på om hvilken innvirkning prosjektdeltaking hadde på elevenes leseinteresser. Vi ønsket også å høre lærernes vurdering av virkningen i forhold til elever med ulike læreforutsetninger.

Når det gjaldt leseinteresser, svarer mange at innvirkningen er ”liten” eller ”det er for tidlig å si” eller ”ikke annerledes enn tidligere”. Ett svar går noe i dybden, når læreren sier

- *Jeg synes disse spørsmåla er vanskelig å svare på. Skolene som er med i dette prosjektet har ikke jobba etter det samme opplegget. Om det gode resultatet vi har i klassen tilskrives at vi er med i dette prosjektet eller at lærerne på vår skole har nedlagt stor jobb med lese- og skriveopplæringen, er vanskelig å uttale seg om*

I flere svar understrekes at det arbeides systematisk, og det kan spores noe mer interesse:

- *Flere barn viser stor interesse*
- *Vanskelig å si – har lite å sammenligne med*
- *Vi har utvekslet ideer på praktiske måter å vekke leseinteressen hos elevene*

- *Mange av lærerne ville vel ha vektlagt dette uansett!!! Kanskje noe økning via økt bevissthet hos foreldre?*
- *Vi har jobbet mye med lesing, og alle liker godt å lese. Vi bruker mye tid på mediatek/biblioteket*
- *Mer nysgjerrig på ord – lyder enn tidligere*

Hvordan vurderer så lærerne at prosjektdeltaking virket i forhold til lese- og skriveopplæring hos elever med ulike forutsetninger? Vi stilte åpne spørsmål i forhold til elever med gode, middels og svake læreforutsetninger. For alle tre ”kategorier” er det mange svar som sier ”vet ikke” og ”for tidlig å si”. Av de som har en oppfatning så pekes det på at elever med gode læreforutsetninger dels er ”uavhengige av prosjektet”, dels at de har fått flere utfordringer.

- *Tror elevene har ”knekt koden” tidligere*
- *Noe økt differensiering. Nivådelte lesegrupper m.m.*
- *Gitt større utfordringer*
- *De blir mer oppmuntret til å lese bøker fra biblioteket, og får tilpassede arbeidsbøker*
- *Mestringsfølelse - selvtillit*
- *Større glede og utfordring*
- *De har fått mer tilrettelagt undervisning*

Færre lærere sier noe om elever med middels læreforutsetninger, men svarmønsteret er for øvrig likt det som gjelder elever med gode læreforutsetninger. Behovet for struktur og trening kommer sterkere fram:

- *Liten innvirkning*
- *For tidlig å si*
- *Fordel at det er en fast struktur rundt språkleker*
- *Fordel fordi det er struktur og regelmessig*
- *De har fått trene på det som er viktig i forhold til 2. klasse*
- *Gitt tilpasset opplæring*
- *Alle barna må lese minst 10 min. daglig (lekse)*
- *Mer motiverte - nysgjerrige - selvtillit*
- *Mer målrettethet – iver, når de ser ”lyset”*

Elevene med svake læreforutsetninger får større omtale. Et flertall omtaler en god effekt, mens enkelte svar gir uttrykk for at prosjektet har liten innvirkning:

- *Har fått større interesse for å lære å lese og har klart det bedre enn tidligere elever*
- *Vet ikke. De har vi prøvd å få med før også*

- *Lærerne vet med sikkerhet hvem dette er nå, og det må jo virke positivt for elevene*
- *Vi blir bevisst hvilke vansker disse elevene har, og bør kunne sette inn konkrete tiltak*
- *De har fått tilpassa undervisning i klasserommet*
- *Arbeid med vekt på lydmetoden gir positiv utvikling. Mestring*
- *Har satt inn støtte mye tidligere enn før*
- *De har fått tidlig hjelp og tilpassede oppgaver*
- *Liten innvirkning – ser det ut til. Disse elevene er ofte umodne og sliter med tilleggsvansker*
- *Liten innvirkning pga umodenhet og har tilleggsvansker*

Når det gjaldt elevene spurte vi også om lærerne trodde at elevene er klar over at skolen er med i prosjektet:

Tabell 27 Lærernes vurdering av om elevene er klar over at skolen er med i prosjektet

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
Ja	3	15,0	15,0
Nei	11	55,0	70,0
Vet ikke	6	30,0	100,0
Totalt	20	100,0	

Et flertall sier de ikke tror at elevene er klar over dette. Vi stiller spørsmålet: Burde lærerne ha orientert elevene om at skolen er deltaker i et prosjekt der en legger vekt på å øke ferdighetene i lesing og skriving?

4.8 Foreldrenes og skoleledelsens holdning til prosjektet

Vi spurte om foreldrene til elevene i klassen er interessert i prosjektet.

Tabell 28 *Lærernes vurdering av hvor mange foreldre som var interessert i prosjektet*

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
Mange foreldre	11	57,9	57,9
Noen foreldre	4	21,1	78,9
Noen få foreldre	4	21,1	100,0
Sum	19	100,0	
Ikke svart	1		
Totalt	20		

Svarene viser at lærerne opplever interesse for prosjektet hos mange foreldre, mens 40 % av lærerne ikke opplever interesse av mer enn det de vurderer passer inn i svaralternativ som "noen foreldre" og "noen få foreldre". Dette til tross for at alle lærere oppgir at de har informert foreldrene til elevene i sin klasse om de "Råd til foreldrene" som finnes i folderen "*Lese Skrive Mest*". Det vises her til tabell 30.

Tabell 29 *Lærerne har informert foreldre om folderen "Lese Skrive Mest"*

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
Ja	19	100,0	100,0
Ikke svart	1		
Totalt	20		

Som åpent svaralternativ ba vi lærerne om å skrive på hvilken måte informasjonen var gitt. Her framgår en ganske sterk "innsats" på området.

Eksempler på de vanligste svar:

- *Orientert om det på foreldremøte og snakket om det på foreldresamtaler*
- *Ekstra foreldremøte*
- *Delt ut folderen, og snakket om den med foreldre på foreldremøte og foreldrekonferansene*
- *Et eget foreldremøte om dette, pluss jevnlig info via ukebrev og samtaler*
- *Fellesforeldremøte i 1. & 2. klasse*
- *Sendt skriv hjem*
- *Levert folderen til alle foreldre, skrevet det på ukeplanen, nevnt betydningen av det på foreldremøte og konferansetimer*

- *Beskrivelse av prosjekt og metoder/resultater (mer fokus på lydleker i hjemmet også)*
- *Foreldremøte*
- *Informert på 2 foreldremøter, ukebrev, konferanser samt at de har fått skriv/folder*

Til tross for denne innsatsen er det altså bare vel halvparten av lærerne som mener at mange foreldre er interessert i prosjektet.

Skoleledelsens betydning for framdrift og resultat av et utviklingsprosjekt er godt dokumentert i forskningslitteratur. Vi spurte lærerne i hvilken grad de opplevde at skoleledelsen var interessert i prosjektet.

Tabell 30 Lærernes opplevelse av skolelederinteresse

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
Sterkt interessert	7	35,0	35,0
Middels interessert	13	65,0	100,0
Totalt	20	100,0	

Svarene viser at lærerne opplever fra sterk til middels interesse fra sine skoleledere.

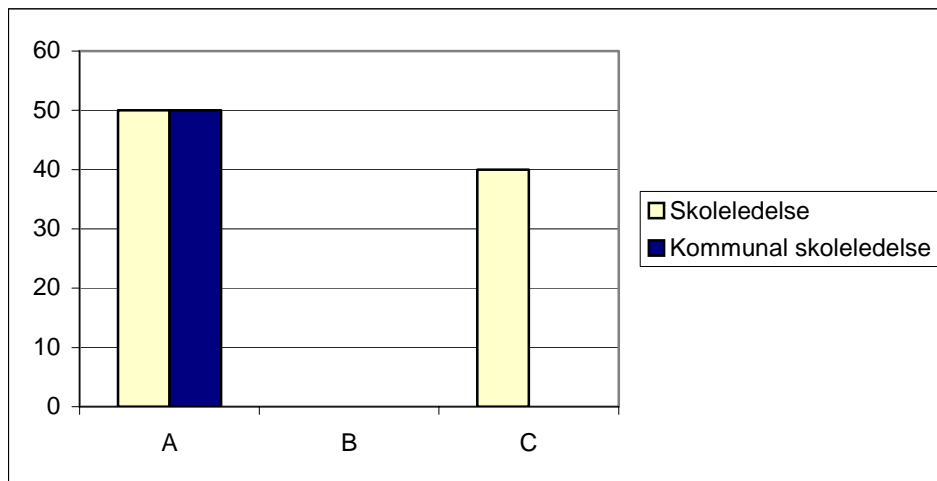
Det er vanskelig å tolke svarene i denne omgang. På den ene siden kan vi se det positive i at ingen av lærerne velger å karakterisere interessen fra sine skoleledere som "lite interessert". På den andre siden er dette et kommunalt organisert prosjekt der skolelederne i langt større grad burde vist alle lærere en "sterk interesse".

Vi ba også om en tilsvarende vurdering i forhold til den kommunale skoleledelse. Her oppga halvparten av lærerne at de ikke visste. Svarene fordelte seg ellers jevnt på henholdsvis "sterkt" og "middels" interessert, jf tabell 31.

Tabell 31 Lærernes opplevelse av interesse fra kommunal skoleledelse

	Frekvens	Valid Prosent	Kumulativ prosent
Sterkt interessert	5	25,0	25,0
Middels interessert	5	25,0	50,0
Vet ikke	10	50,0	100,0
Totalt	20	100,0	

Antallet svar er her så lite at vi ikke kan trekke noen statistisk signifikante slutninger, men vi vil peke på at svarene viser noe forskjell mellom kommunene i forhold til opplevd interesse fra skoleledelse. Dette vises i figur 3.

Figur 3 Læreres opplevelse av sterk interesse fra skoleledelse. Prosent lærere for hver kommune

Figuren viser at i kommune A opplever lærerne en langt sterkere interesse fra skoleledelse både på skolenivå og kommunalt, mens i kommune B opplever ingen av lærerne ”sterk interesse” fra sin skoleledelse. I kommune C opplever 40 % av lærerne ”sterk interesse” fra ledelsen på skolenivå. Vi vil komme tilbake til dette i den kvalitative delen av evalueringen.

4.9 Positive og negative erfaringer fra prosjektet så langt.

Som avslutning på spørreskjemaet ba vi lærerne om å skrive ned hvilke positive erfaringer de hadde hatt med prosjektet så langt, og hvilke negative erfaringer de hadde hatt. Alle hadde hatt positive erfaringer. De fordelte seg på de erfaringer som var knyttet til veiledning i nettverk:

- *Utvekslet ideer og erfaringer. Tryggere på å endre undervisningsmetode*
- *Vi er blitt mer bevisst i forhold til elevenes problemer i lese og skriveprosessen. Vi har fått tilbakemeldinger fra veilederen at tiltak skal settes i gang så fort som mulig*
- *God veiledning fra PPT*
- *Utveksling av ideer. Leseprøven A.K.Heller hadde med elevene i 2. klasse*
- *God støtte fra prosjektleder v/behov. Noen praktiske idèer v/nettverksamling*
- *Samles i nettverk og får erfaringer fra andre – diskutere div. ped. spørsmål*
- *Som tidligere nevnt – god oppfølging av Ann Kristin og mulighet til å drøfte felles problem/utfordr. med lærere på tilsvarende klassetrinn*
- *Bra med nettverksmøter. Større fokus. IL-basis bra til kartlegging*
- *Fått mange nyttige tips fra andre kolleger og god veiledning fra Ann Kristin*

De øvrige kommentarene kan stort sett knyttes til vurdering av metodisk utbytte:

- *Bekreftelse på hvordan leseundervisning kan drives. Gode tips om fortsettelsen v/Sol Lyster*
- *Nye tanker, ideer*
- *Elevene har i 1. klasse fått et godt grunnlag for den videre opplæring i 2. klasse*
- *Har fått mer kunnskaper om lese – og skriveutviklingen*
- *Tips – nye idèer – bekreftelse på undervisningen man gjør - bevisstgjøring*
- *Har lært ”en del”*
- *Økt faglig kompetanse og bevissthet. Gode og spennende kurs med folk som vet hva de snakker om fra både praksis og teori*
- *Faglig utbytte → fått hjelp og støtte i noen av valgene jeg har tatt i forhold til opplæring. Nettverksamarbeid har gitt idèer og læring, samt at man blir kjent og kan kontakte hverandre utenom fellessamlinger*

De negative erfaringene fokuserer dels manglende tilgang til og ressurser, utbytte og informasjon av nettverkssamlinger samt problemstillinger knyttet til det at prosjektet var ”toppstyrt”:

- *Vi hadde trengt mer tid med prosjektleder. Det er blitt avsatt for lite ressurser til prosjektet på den enkelte skole*
- *Ikke så veldig mye nytt. Mangler fortsatt leseverk som passer til slik undervisning*
- *Tendens i undervisningen til å vektlegge andre fag mindre (3)*
- *Hadde forventet mer ”nytt” på noen av kursene*
- *Litt for lang tid til omvisning/kaffe på den enkelte skole*

- *Det krever mye tid, og at en er bevisst i det daglige arbeidet mht. lese – skrive – mestre*
- *Noen nettverksmøter gikk ”treigt” og ga lite. Observasjonene hadde jeg større forventninger til i forhold til tilbakemeldinger*
- *Lite var klart v/skolestart. Mye ovenfrastyrt i starten. Varierende utbytte av nettverksgrupper. Altfor ”svulstig” info-brosjyre til foreldre*
- *At nettverksamlinger forandres i tid og kolliderer med andre møter*
- *Altfor lite forhåndsinformasjon – derfor ble foreldrene informert meget sent – Litt for mye fokusering – høye forventninger til elevene. De som fungerer på et annet nivå enn resten av klassen henger ikke med*
- *For dårlig informasjon på forhånd*
- *Var altfor lite involvert i startfasen, mange valg jeg skulle ta som klassestyrer → lite føring fra ledelsen som var kurset. Synd at ingen ting er skriftliggjort, hva med neste års 2 kl? At jeg på en måte har vært alene fra skolen. Lite vi har fått vite om hva de gjør i 1. klasse*

Hva er så veien videre? Vi spurte hva de konkret hadde behov for i det videre arbeidet med lese- og skriveopplæringa. Dette framgår av tabell 33.

Tabell 32 Læreres behov for kompetanse i det videre arbeid i prosjektet

	Antall	Prosent
Behov for faglige kurs	12	60
Behov for veiledning	13	65
Behov for nettverk	11	55
Andre kompetansebehov	3	15

De som svarer annet konkretiserer dette til leseopplæring i andre klasse og spørsmål om hva som skjer i tredje klasse. Lærerne er særlig opptatt av videreføring og spredning av prosjektet når det gjelder veien videre:

- *Dersom prosjektet skal ha videre betydning er det viktig at det fortsetter for 3. klasse og 4. klasse og like viktig at kommende lærere på de første klassetrinnene også får delta i liknende prosjekter*
- *For at alle ved skolen skal drive en slik undervisning må vi få ”retningslinjer” som alle skal følge: Innhold og testing*
- *Hva gjør vi med de elevene som nå er flinke til å lese? Hvordan stimulerer vi deres leseinteresse i 2. klasse?*
- *Hva gjør vi med de flinke elevene for å gjøre det interessant i 2. klasse?*
- *En viktig og flott ting som her blir tatt opp. Kanskje man også skulle fortelle barnehagen hva vi forventer når barna begynner på skolen*

- *Jeg hadde håpet at nettverksmøtene og veiledningen fortsetter til min klasse (2.kl.) er ferdig med 4. klasse*
- *Det er altfor mye fagstoff som skal gjennomgås i 1. kl (L97). Norsk og matematikk er viktigst, og det burde Regjeringen ta hensyn til*
- *Det har vært riktig å sette i gang prosjektet for å bedre lese/skriveopplæringen. Jeg synes at jeg har vært heldig som har hatt mulighet til å få faglig hjelp og utvikling → bevisstgjøring. Rart at det er bare jeg på skolen som skulle ha den opplæringen?*

5. RESULTATER FRA KARTLEGGING AV LESEFERDIGHET VÅREN 2002 OG VÅREN 2003 VED PROSJEKTSKOLENE

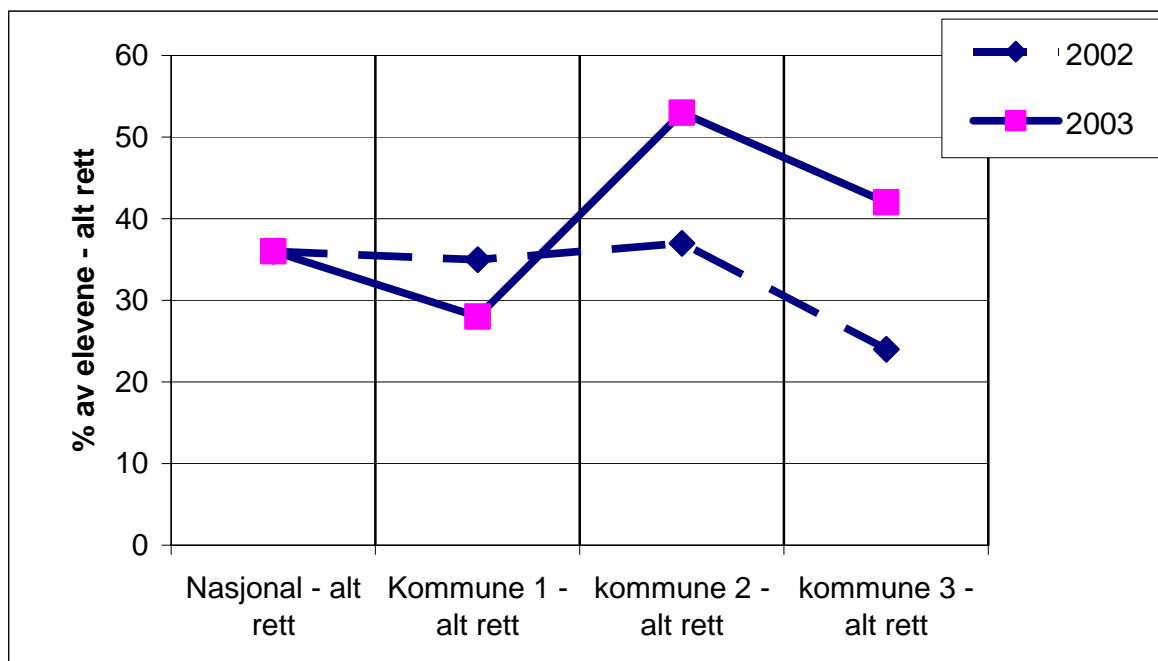
I alle skolene som deltok i prosjektet ble det i 2002 (før prosjektet startet) og 2003 gjennomført en kartlegging av leseferdighet med Læringscenterets kartleggingsprøver for 2. klasse.

Data fra disse prøvene er hentet inn og oppsummert av PP-tjenesten. Data er systematisert for den enkelte kommune og den enkelte skole for prøven som helhet og for de ulike delprøver.

Vi har på bakgrunn av datagrunnlaget utarbeidet en presentasjon tilpasset denne rapporten.

Kartleggingen viser en klar forbedring for 2. klasse i 2003 i forhold til 2. klasse 2002. Den resultatforbedring som dokumenteres kan nok ses som en effekt av prosjektet.

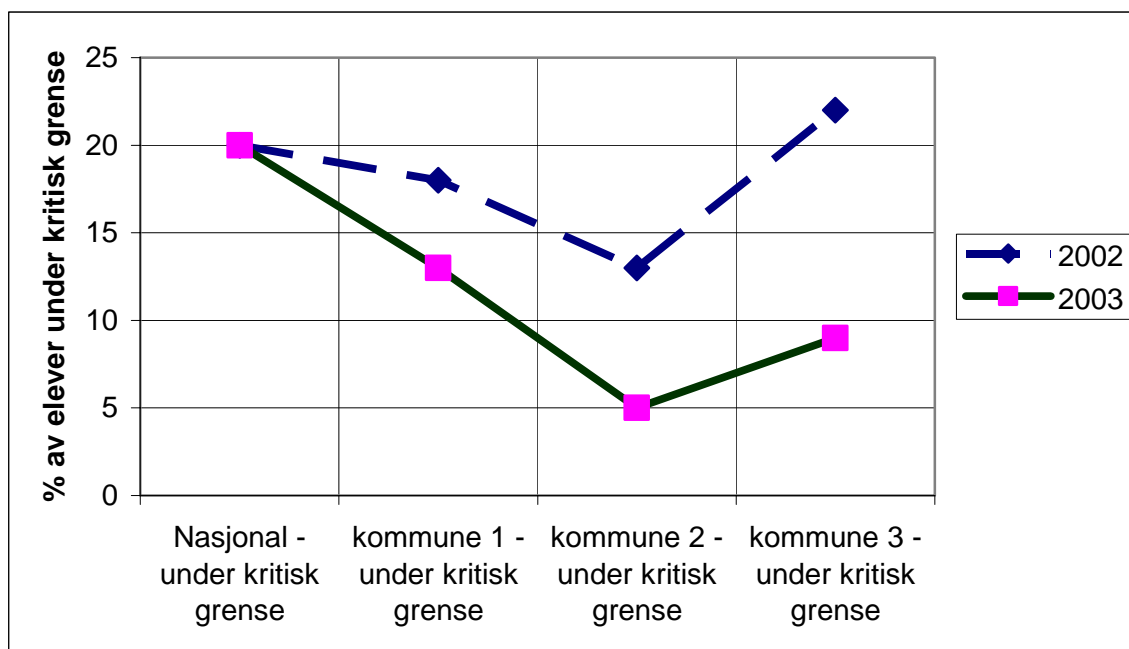
I figur 4 vises resultatene for hver av de tre kommunene når det gjelder prosentandel elever med alt rett på prøven for henholdsvis 2002 og 2003. To av kommunene viser en forbedring, mens en kommune får en litt lavere andel elever med alt rett.

Figur 4 Kartlegging av leseferdighet med læringscenterets prøve - vår 2002 og vår 2003. Alt rett. Kommuner.

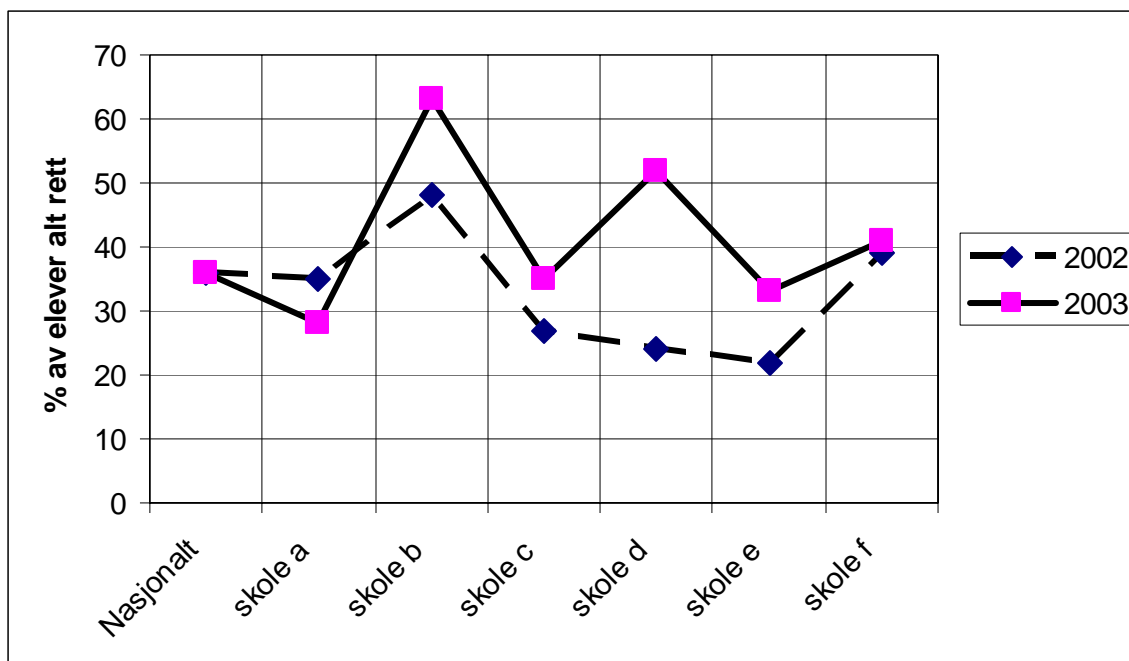
Ser vi på andel elever under kritisk grense, så er dette færre elever i alle de tre kommunene som skårer under grensen i 2003 enn i 2002. Kommune 2 er helt nede i 5 % av elevene, mens det nasjonale gjennomsnitt er satt til 20 %.

For alle de tre kommunene som deltar i prosjektet må dette sies å være et svært positivt resultat.

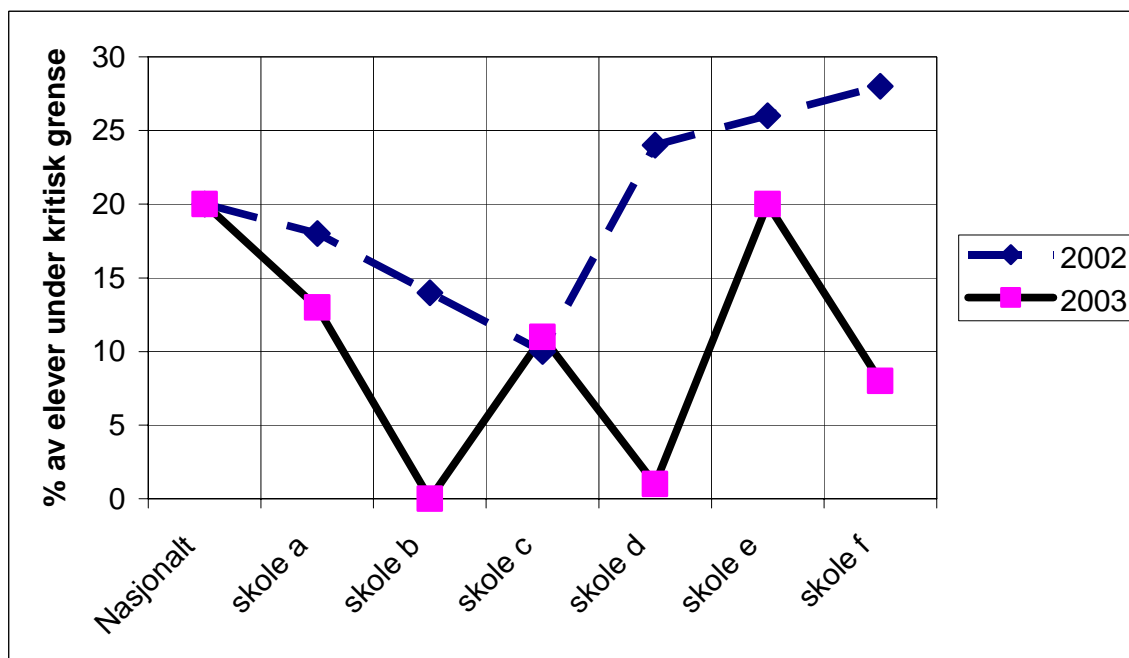
Figur 5 Kartlegging av leseferdighet med læringscenterets prøve, vår 2002 og vår 2003. Under kritisk grense. Kommuner

Vi har videre fordelt resultatene på den enkelte skole (figur 6). Vi finner her større variasjon enn mellom kommunene. Med unntak av skole a viser alle skolene som er med i prosjektet en øking i prosentandel elever i andre klasse med alt rett fra 2002 til 2003.

Figur 6 Kartlegging av leseferdighet med læringscenterets prøve - vår 2002 og vår 2003. Alt rett. Skoler.

Skole a har en relativ lav nedgang i andel elever som har alt rett fra 2002 til 2003, men har samtidig en nedgang i andel elever under kritisk grense fra 2002 til 2003. Figur 7 viser skolenes resultater når det gjelder andel elever under kritisk grense.

Figur 7 Kartlegging av leseferdighet med læringscenterets prøve, vår 2002 og vår 2003. Under kritisk grense. Skoler

Når det gjelder andel elever som skårer lavere enn kritisk grense (se figur 7), har vi særlig lagt merke til at skole b ikke har noen elever som skårer lavere enn

denne grensen i 2003. Med unntak for en meget liten andel gjelder dette også for skole d. Det ville være svært interessant å vurdere nærmere hva disse skolene gjør for å oppnå et slikt tilfredsstillende resultat.

6. OPPSUMMERING

Vi skal ikke i denne omgang gjennomføre en omfattende analyse på bakgrunn av datamaterialet, men det kan konstateres at dette er et prosjekt i rett tid. Prosjektet omfatter et område som på alle måter er sentralt, og som i følge nyere forskning synes å ha behov for en nysatsning med henblikk på innhold og metoder. Våre foreløpige konklusjoner er følgende:

Prosjektet representerer en relevant videreføring av Samtak i de tre kommunene som deltar. Selv om prosjektet i utgangspunktet synes å være styrt ovenfra og med noe dårlig informasjon fra starten, så opplever deltakerne at dette er en rett satsing.

Lærerne opplever innholdet i kursvirksomheten som god, og betydningen av oppfølgende veiledning og nettverk mellom skoler har vært stor. Det er for tidlig å si hvilke konsekvenser prosjektet har for elevenes utvikling av leseferdigheter på sikt, men lærerne opplever at de har fått et bedre grunnlag for leseopplæringen og en bekreftelse på hvordan god leseopplæring kan drives.

Flere lærere ønsket mer tid og rom i forhold til veiledning og drøfting med prosjektledelsen. Det stilles spørsmål om spredning og videreføring av prosjektet.

På bakgrunn av data kan det nok være grunn til å anbefale å involvere foreldrene sterkere i prosjektet.

Resultatet fra kartleggingsprøvene er interessant og viser en lovende framgang i elevenes leseferdigheter ved de aktuelle skolene. To skoler har nesten ikke elever som har et resultat under den kritiske grense som måles ved kartleggingsprøvene, og det vil være viktig med en nærmere dokumentasjon av hva som skyldes et så godt resultat.

Det er, som nevnt, for tidlig å trekke noen klare konklusjoner når det gjelder resultatet av dette prosjektet. Prosjektet trekker i samme retning som flere andre satsninger i dagens skole, og det er vanskelig å skille ut hvilke resultater som enkelprosjekter medfører. Vi vil analysere dette nærmere i den videre evaluering. Vi vil også vurdere nærmere bruken av kartleggingsprøvene – både de heldige og eventuelle uheldige sider. De tydelige føringene som gis via kartleggingsprøvene, kan lett medføre det som Dahler Larsen (2003) kaller ”teaching for tests” på bekostning av annet innhold. Om dette skjer i dette prosjektet, kan vi ikke si noe om på dette tidspunkt.

Vårt hovedinntrykk, så langt, er at prosjektet har kommet godt i gang og det er valgt virkemidler som synes å være hensiktsmessige i forhold til prosjektmål og som har fått oppslutning av involverte parter.

REFERANSER

- Dahler-Larsen, P. (2003). Det politiske i evaluering. I: *KVAN* 65.
- Elsness, T. F. (2000). *Stavestrategier hos barn I alderen 7-8 år*. Oslo: UiO.
- Engen, L., Solheim, R.G og Tønnessen., F.E (2001). *Leseferdighet i 3. klasse våren 2001*. Stavanger: Høgskolen i Stavanger/Senter for leseforskning.
- Engen, L., Solheim, R.G og Olofsson, Å. (2002). *Leseferdighet i 2. og 3. klasse våren 2002*. Delrapport. Stavanger Senter for leseforskning. Høgskolen i Stavanger.
- Gough, P.B. & W.E. Tunmer (1986). *Decoding, reading, and reading disability*. RASE, 7, 6-10.
- Hagtvet, B. (2003). Skriftspråkstimulering i første klasse: faglig innhold og didaktiske angrepsmåter. I: Klette, K. (red) *Klasserommets praksisformer etter Reform 97*. Oslo: Universitetet i Oslo. Det utdanningsvitenskapelige fakultet.
- Lie, A. (1987). *Ordanalyse som grunnlag for begynnaropplæringa i lesing*. Doktoravhandling. Halden lærerhøgskole – skrifter – 6.
- Lie, A. (1989). *Metodisk opplegg for å stimulera utviklinga av språkleg medvit i barnehage og skole*. Halden lærarskole.
- Lie, A. (2000). *Leselæring og lese- og skrivevanskar i eit oppgåveanalytisk perspektiv*. Høgskolen i Østfold.
- Lie, A og Solli, K-A. (1993). ”...for det er alltid noe som skjer der.” Halden lærerhøgskole – skrifter nr.3 – 1993.
- Lie, A og Solli, K-A. (1996). *Aldersblanding i skolen*. Høgskolen i Østfold. Rapport 1996:4.
- Lie, A og Solli, K-A. (1997). *Aldersblanding ved Steinberg skole*. Høgskolen i Østfold. Rapport 1997:1.
- Lie, S. m fl (2001). *Godt rustet for framtida. Norske 15 – åringers kompetanse i lesing og realfag i et internasjonalt perspektiv*. Oslo: Acta Didactica 4.
- Pressley, M. (2002). *Reading instruction that works. A case for balanced teaching*. New York, London: The Guilford Press.

Prosjektbeskrivelse – Prosjekt lese- og skriveopplæring. Et samarbeid mellom PP – tjenesten, kommunene Hobøl, Skiptvet og Spydeberg og Høgskolen i Østfold.

Prosjekt ”Forebygging av lese- og skrivevansker på småskoletrinnet” i Nord – Østerdal, 1998 -2003. *Lekende ord inn i eventyret...*Prosjektrapport fra PP – tjenesten for Nord Østerdal.

Solheim, R.G. & Tønnessen, F.E. (1999). *Kartlegging av leseferdighet og lesevaner på 9. klassetrinn*. Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.

Solheim, R. G. & Tønnessen, F.E. (2003a). *PIRLS – en norsk kortversjon av den internasjonale rapporten om 10 – åringers lesekunnskaper*. Stavanger: Senter for leseforskning.

Solheim, R. G. & Tønnessen, F.E. (2003b). *Hvorfor leser klasser så forskjellig*. En sammenligning av de 20 klassene med de beste og de 20 klassene med de svakeste leseresultatene i PIRLS 2001. Stavanger: Senter for leseforskning.

Solli, K-A., Qvortrup, K. og Lie, A. (1999). *Lederopplæringsbehov*. En undersøkelse blant ledere i grunn- og videregående skole i Østfold. Høgskolen i Østfold. Rapport 1999:3.

St. meld. Nr 23 (1997 – 98). *Om opplæring for barn, unge og voksne med særskilde behov*.

Tønnessen, F.E. og Solheim, R.G. (1998). *Kartlegging av leseferdighet og lesevaner på 2. klassetrinn*. Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.

Utdannings- og forskningsdepartementet (2003). *”Gi rom for lesing”*. Strategi for stimulering av leselyst og leseferdighet 2003-2007.

TABELLER

Tabell 1	Lærere fordelt på deltakende kommuner	17
Tabell 2	Klassetrinn lærerne underviste på 2001/2002.....	17
Tabell 3	Lærernes undervisningsoppgaver og funksjon 2002/2003	18
Tabell 4	Lærernes alder	18
Tabell 5	Lærernes grunnutdanning	18
Tabell 6	Lærernes praksislengde i grunnskolen.....	20
Tabell 7	Lærernes praksislengde i barnehagen	21
Tabell 8	Leseverk som ble benyttet.....	21
Tabell 9	(Hoved)metode som ble benyttet i leseopplæring før prosjektstart...	22
Tabell 10	Behov for fornyelse/omlegging av begynneropplæring	23
Tabell 11	Lærernes medvirkning i prosjektplanlegging	24
Tabell 12	Lærernes vurdering om det var viktig å igangsette prosjektet.....	25
Tabell 13	Lærernes ”eierforhold” til prosjektet høsten 2002.....	26
Tabell 14	Lærernes vurdering om nok tid til å planlegge/forberede prosjektet.	26
Tabell 15	Lærernes vurdering om det har skjedd et økt ”eierforhold”	28
Tabell 16	Lærernes vurdering av tid for prosjektet skoleåret 2002/03	29
Tabell 17	Lærernes vurdering av om det var satt av nok ressurser.....	30
Tabell 18	Lærernes vurdering av lærersamarbeidet på egen skole innen prosjektet	31
Tabell 19	Lærernes vurdering av de enkelte kurs der de har deltatt. Prosent for hvert kurs.....	32
Tabell 20	Lærernes vurdering av samarbeidet med veilederne	32
Tabell 21	Lærernes vurdering av utbytte av nettverksmøter sammen med prosjektleder	33
Tabell 22	Lærernes vurdering av utbytte av nettverksmøter sammen med ansatt i PP - tjenesten.....	33
Tabell 23	Lærerne har lest prosjektplanen	35
Tabell 24	Lærernes vurdering av testresultat i forhold til tilpasset opplæring ..	37
Tabell 25	Lærernes vurdering av bedring av førsteklasingenes språklige bevissthet.....	38
Tabell 26	Lærernes vurdering av bedring av andreklassingenes lese- og skriveferdigheter	39
Tabell 27	Lærernes vurdering av om elevene er klar over at skolen er med i prosjektet	41
Tabell 28	Lærernes vurdering av hvor mange foreldre som var interessert i prosjektet	42
Tabell 29	Lærerne har informert foreldre om folderen ”Lese Skrive Mestres” ..	42
Tabell 30	Lærernes opplevelse av skolelederinteresse	43
Tabell 31	Lærernes opplevelse av interesse fra kommunal skoleledelse	44
Tabell 32	Læreres behov for kompetanse i det videre arbeid i prosjektet.....	46

FIGURER

Figur 1	Lærernes funksjon og utdanning.....	19
Figur 2	Lærernes videreutdanning fordelt på fag og emner	20
Figur 3	Læreres opplevelse av sterk interesse fra skoleledelse. Prosent lærere for hver kommune	44
Figur 4	Kartlegging av leseferdighet med læringscenterets prøve - vår 2002 og vår 2003. Alt rett. Kommuner.....	49
Figur 5	Kartlegging av leseferdighet med læringscenterets prøve - vår 2002 og vår 2003. Under kritisk grense. Kommuner	50
Figur 6	Kartlegging av leseferdighet med læringscenterets prøve - vår 2002 og vår 2003. Alt rett. Skoler.	51
Figur 7	Kartlegging av leseferdighet med læringscenterets prøve- vår 2002 og vår 2003. Under kritisk grense. Skoler	51

VEDLEGG 1

Prosjekt lese- og skriveopplæring. Spørreskjema til involverte parter.

PROSJEKT LESE- OG SKRIVEOPPLÆRING

SPØRRESKJEMA TIL INVOLVERTE PARTER

Sett kryss og/eller fyll ut linjer.

1.0 BAKGRUNN

1. **Alder:** 20 – 29 30 – 39 40 – 49
 50 - 59 60 – 69

2. **Praksislengde i grunnskolen** (for de som har det):

- 2 år eller mindre 3 – 5 år, 6 – 10 år
 11 – 20 år mer enn 20 år

3. **Praksislengde i barnehagen** (for de som har det):

- 2 år eller mindre 3 – 5 år, 6 – 10 år
 11 – 20 år mer enn 20 år

4. **Hvilket klassetrinn underviste du skoleåret 2001/2002?**

.....

5. **Funksjon skoleåret 02/03?**

- klassestyrer 1. kl. to-lærer 1. kl.
 klassestyrer 2. kl. to-lærer 2. kl.

6. **Grunnutdanning:**

- førskolelærerutd. allmennlærerutd.
 faglærerutd. annet (spesifiser):

7. **Videreutdanning** (fag og omfang):

.....

8. **Kommune :**

- Hobøl Skiptvet Spydeberg

2.0 **BEGYNNERUNDERVISNING FØR PROSJEKTSTART**

9. **Hvilket leseverk brukte du sist du hadde begynneropplæring i lesing?**

.....

10. **Hvilken (hoved)metode brukte du i lesing tidligere?**

- lydmetoden ordbildemetoden LTG
- en blanding med hovedvekt på

Eventuell kommentar:

.....

.....

11. **Følte du at det var behov for fornying/omlegging av begynnerundervisninga i lesing slik som den var tidligere/før prosjektstart?**

- Ja Nei

Eventuell kommentar:

.....

.....

12. **Hvis du følte behov for omlegging/fornyning, hva var grunnen til det?**

.....

.....

**3.0 PROSJEKT "LESE- OG SKRIVEOPPLÆRING" -
STARTPERIODEN**

13. Hvordan opplevde du oppstartinga av prosjektet?

.....
.....
.....

14. I hvilken grad mener du at lærerne ble tatt med i forberedelsene til prosjektet?

stor grad middels grad liten grad

15. Dette prosjektet ble bestemt på kommunalt nivå. I hvilken grad har dette vært problematisk for deg?

stor grad middels grad liten grad

16. Var det de rette instanser/personer som tok initiativ til oppstarting av Lese- og skriveprosjektet?

ja nei

17. Hvis nei, hvem burde ha tatt initiativet til å få gå i gang et slikt prosjekt?

.....

18. Var det satt av nok tid til å planlegge/forberede prosjektet?

ja nei vet ikke

19. **I hvilken grad hadde du ved prosjektstart høsten 02 et "eierforhold" til prosjektet?**

- stor grad middels grad liten grad

20. **Syntes du det var viktig at det ble satt i gang et slikt prosjekt?**

- ja nei vet ikke

21. **Hvilke endringer representerer prosjektet i forhold til tidligere undervisning i lese- og skriveopplæring?**

.....
.....
.....

4.0 UTVIKLINGSTENDENSER SKOLEÅRET 02/03

22. **Beskriv kort hvordan du har opplevd det som har skjedd i prosjektsammenheng så langt i skoleåret 02/03**

.....
.....

23. **Har det skjedd en økning i ditt "eierforhold" til prosjektet?**

- ja nei vet ikke

24. **Er det satt av nok tid for lærerne til prosjektet?**

- ja nei vet ikke

25. Er det satt av nok ressurser til prosjektet ?

ja nei vet ikke

26. Hvis nei, hvilke ressurser burde det ha vært mer av ?

.....

27. Hvordan vurderer du samarbeidet lærerne imellom på din skole i prosjektet?

meget godt godt ikke særlig godt

28. Hvordan vurderer du samarbeidet mellom lærerne og veilederne (Ann Kristin Heller/Brit Ulseth)?

meget godt godt ikke særlig godt

Eventuell kommentar:

.....

.....

29. I forbindelse med prosjektet har du deltatt på en del kurs. Gi en vurdering av hvilket faglig utbytte du hadde av de kurs du deltok på:

Kurs v/Turid Fossby Elsnes	☐ Svært godt	☐ Meget godt
	☐ Godt	☐ Lite godt
Kurs v/Herdis Palsdottir	☐ Svært godt	☐ Meget godt
	☐ Godt	☐ Lite godt
Kurs v/Jørgen Frost	☐ Svært godt	☐ Meget godt
	☐ Godt	☐ Lite godt
Kurs v/Roald Jensen	☐ Svært godt	☐ Meget godt
	☐ Godt	☐ Lite godt
Kurs v/Ann Kristin Heller	☐ Svært godt	☐ Meget godt
	☐ Godt	☐ Lite godt

30. Du har deltatt på ett/noen nettverksmøter. Hvilket utbytte hadde du av de nettverksmøtene du har deltatt på?

Nettverksmøte v/ Ann Kristin Heller	☐ Svært godt	☐ Meget godt
	☐ Godt	☐ Lite godt
Nettverksmøte v/ Britt Ulseth	☐ Svært godt	☐ Meget godt
	☐ Godt	☐ Lite godt

31. Gi en vurdering av prosjektleders (Ann Kristin Heller) betydning for framdrift, innhold og organisering av prosjektet?

.....

.....

.....

32. Gi en vurdering av PP-tjenestens betydning for framdrift, innhold og organisering av prosjektet?

.....
.....
.....

33. Hvordan har du opplevd den testinga/prøvinga av elevene som ble gjennomført høsten 02?

Beskriv :
.....

34. Gav testresultatene informasjon som er viktig for å få til tilpassa opplæring?

ja kanskje nei

35. Har du lest prosjektplanen?

ja nei

36. I tilfelle ja, hva synes du om den?

.....
.....
.....

5.0 PROSJEKTETS BETYDNING FOR ELEVENES LESE- OG SKRIVEOPPLÆRING

37. Tror du at de fleste elevene er klar over at skolen er med i prosjektet "Lese- og skriveopplæring?"

ja nei vet ikke

38. **Har prosjektdeltaking ført til at elevene i første klasse 02/03 har bedre utviklet språklig bevissthet enn tidligere førsteklasser?**

ja nei vet ikke

39. **Har prosjektdeltaking medført at elevene i 2. klasse 02/03 har bedre lese- og skriveferdighet enn tidligere tilsvarende klasser?**

ja nei vet ikke

40. **Hvilken innvirkning mener du prosjektdeltaking har hatt på elevenes leseinteresser?**

.....

41. **Hvordan har prosjektdeltaking virket i forhold til lese- og skriveopplæring hos elever med gode læreforutsetninger ?**

.....

42. **Hvordan har prosjektdeltaking virket i forhold til lese- og skriveopplæring hos elever med middels læreforutsetninger ?**

.....

43. **Hvordan har prosjektdeltaking virket i forhold til lese- og skriveopplæring hos elever med svake læreforutsetninger?**

.....

44. **Hvilken innvirkning mener du prosjektdeltaking har hatt på dine/skolens forutsetninger for å drive tilpassa opplæring?**

.....

6.0 FORELDRENEHOLDNINGER TIL PROSJEKTET

45. Er foreldrene til elevene i din klasse interessert i prosjektet?

- mange foreldre noen foreldre noen få foreldre

46. Har du informert foreldrene til elevene i din klasse om de "Råd til foreldrene" som folderen "Lese Skrive Mest" har til foreldrene?

- ja nei

47. Hvis ja, på hvilken måte?

.....

7.0 SKOLELEDELSEN OG PROSJEKTET

48. I hvilken grad mener du at skoleledelsen er interessert i prosjektet?

- sterkt interessert middels interessert lite interessert

49. I hvilken grad mener du at den kommunale skoleledelsen i din kommune er interessert i prosjektet?

- sterkt interessert middels interessert lite interessert
 vet ikke

8.0 AVSLUTNING

50. Hvilke positive erfaringer med prosjektet har du hatt så langt?

.....
.....

51. Hvilke negative erfaringer med prosjektet har du hatt så langt?

.....
.....

52. Hva har du konkret behov for i det videre arbeidet med lese- og skriveopplæringa?

- Faglige kurs
- Veiledning
- Nettverk
- Annet (spesifiser):

Avsluttende kommentarer:

.....
.....
.....
.....

Takk for at du svarte på spørreskjemaet!